N°. 14. Donderdag 19 Juni 1902. 2de Jaargang.

HET KOLONIAAL WEEKBLAD

Orgaan der Vereeniging OOST EN WEST.

Abonnementsprijs per jaar.

Vrij aan huis of franco per post binnenland *bij vooruitbetaling* .	f 2.00
Voor Oost-Indië en het Buitenl.	» 3 00
Afzonderlijke nummers. . . .	» 0.10

Men abonneert zich voor minstens zes maanden ingaande op den dag der eerste toezending **f 1.—**

Prijs der advertentiën.

Per regel	f 0.10
Bij plaatsing van 300 regels .	- 0.09
» » » 1000 » .	- 0.08
» » » 3000 » .	- 0.07

REDACTIE: De 4de Commissie, aan welke de verspreiding van populaire kennis omtrent Oost- en West-Indië is opgedragen.

Mededeelingen of Ingezonden Stukken moeten worden geadresseerd „aan de Redactie", en gezonden aan den Heer G. E. V. L. VAN ZUYLEN, *Voorzitter der Redactiecommissie*, **7a Heerengracht**, of den *Secretaris*, Mr. G. VAN SLOOTEN Azn., **43 Conradkade**, beiden Den Haag.

Voor de Administratie en Advertentiën wende men zich tot de Uitgevers-Maatschappij „HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG" **Haagpoort 4**, Den Haag.

Dit nummer bestaat uit Twee Bladen.

Het hoofddoel der Vereeniging is:

Het verspreiden van populaire kennis omtrent onze Indiën onder gansch het volk en het bevorderen der welvaart in die gewesten, om zoodoende en ook door het verleenen van onderlinge hulp, ware belangstelling en liefde te kweeken tusschen Nederland hier en ginds.

Om lid te worden, kan men zich mondeling of schriftelijk op het bureau der Vereeniging Heerengracht 4 te 's-Gravenhage aanmelden.

Het lidmaatschap kost als minimum-contributie f 1.50 voor het Binnenland en f 2.50 voor het Buitenland, om tevens franco en kosteloos dit weekblad te ontvangen.

Inhoud van dit nummer.

Verzoek aan Inzenders van stukken.

Sommige inzenders van stukken hebben zulk een onduidelijke handteekening, dat men hun naam òf in het geheel niet, òf slechts met moeite kan uitvorschen. Dit kan aanleiding geven tot misverstand en de onaangename gevolgen van dien. Daarom stellen wij Inzenders beleefd voor, onder hunne handteekening steeds, in duidelijk schrift, hunne NAMEN en VOLLEDIGE ADRESSEN te willen opgeven.

Ook brengen wij in herinnering, dat het in het belang eener tijdige uitgifte van het Weekblad is, elk blad papier dat men inzendt, SLECHTS AAN ÉÉN ZIJDE TE BESCHRIJVEN; dit vergemakkelijkt het werk der zetters.

De Redactie-Commissie.

Voor den noodlijdenden Javaan.

Restant in kas op 12 Juni	f 508,99
Van N. N.	„ 7.50
Wissel op zicht groot f 500.- Ind. Courant aan onze afdeeling te Batavia	„ 497,60
Rest in kas 13 Juni . . .	f 18,89

Van de *afdeeling Rotterdam* kregen wij het bericht, dat, als gevolg van eene inzameling door haar te R. gehouden, aan het Bestuur der O.-I. Afdeeling een wissel van f 2.000.— was overgemaakt.

Mededeelingen.

I. **Van het Hoofdbestuur:**

Jaarlijksche Algemeene Vergadering

op Maandag 23 Juni, namiddag 2 uur,

in het Gebouw der Christelijke Vereeniging voor Jonge Mannen

PRINSEGRACHT 4.

AGENDA:

1°. Verslag der werkzaamheden van het Hoofdbestuur en van den toestand der Vereeniging.
2°. Rekening en verantwoording van den Penningmeester.
3°. Voorstel van het Hoofdbestuur tot het brengen van eenige wijzigingen in de Statuten der Vereeniging, waarvan het concept werd afgedrukt in 't K. W. van 29 Mei jl. N°. 11.
4°. Voorstellen der Afdeelingen Arnhem en Utrecht, afgedrukt in het K. W. N°. 13 van Vrijdag 13 Juni.
5°. Rapport en voorstel betreffende het Koloniaal Weekblad.
6°. Rapport en voorstel omtrent de localiteit der Vereeniging Heerengracht 4.
7°. Rondvraag en sluiting.

Namens het Hoofdbestuur,

Het Dagelijksch Bestuur.

Voortaan geschiedt de convocatie tot alle Vergaderingen alleen door het Koloniaal Weekblad.

a. De voorstellen van *Arnhem* en *Utrecht* zijn te vinden in het K. W. van Vrijdag 13 Juni no. 13.
b. Het ontwerp der gewijzigde statuten in het K. W. van 29 Mei j.l. no. 11.
c. Na afloop der Vergadering, zullen onder de aanwezige leden aan de meestbiedenden worden verkocht **een dertigtal prijzen** van den verloting van den **Voetbalwedstrijd der K. V. V.**, die niet zijn afgehaald geworden. *Er zijn daaronder nog enkele zeer fraaie.*

De verkoop heeft plaats ten bate van het **fonds voor den noodlijdenden Javaan.**

II. Van de Afdeeling Utrecht en omstreken.

BESTUURSVERGADERING op Donderdag 19 Juni 1902,

ten huize van Mevr. J. W. WEUSMAN—LUITJES, Maliebaan n°. 31, te 7½ uur n.m.

AGENDA:

1°. Behandeling der gewijzigde statuten v/h reglement der Vereeniging (orgaan n°. 11).
2°. Idem van het adres aan te bieden aan de 2e Kamer der Staten-Generaal voor de Irrigatie op Java.
3°. Idem van ingekomen brieven.
4°. Rondvraag.

Namens het Dag. Bestuur,

De Secretaris-Penningmeester,

J. Romein.

Statutenwijziging.

Wanneer eene vereeniging met een in het land nog geheel nieuw program optreedt, en in de vier jaren van haar bestaan van 60 leden, waarmede men het werk begon, tot bijna 2000 is geklommen, dan kan het geen verwondering baren, dat in hare Statuten leemten en fouten zijn ontdekt, die hare verdere ontwikkeling in den weg staan.

Zeer zeker; het verkregen resultaat, wat de uitbreiding en den arbeid der Vereeniging „Oost en West" betreft, is niet onbevredigend, maar zeer ver nog zijn wij verwijderd van het doel dat de oprichters hebben beoogd, en dat in duidelijke woorden in de eerste alinea van elk nummer van ons weekblad te lezen staat.

Ongetwijfeld neemt de belangstelling van gansch het volk in dat deel van Nederland, dat in het verre Oosten en ten Westen in Zuid-Amerika gelegen is, met den dag toe, maar het verspreiden der **populaire kennis** omtrent onze Indiën, gaat toch nog te langzaam en het **bevorderen der welvaart**, die uit die meerdere en betere kennis, ook naar onze overtuiging van zelf zou voortvloeien, loopt daardoor gevaar om **te laat te komen.**

Wat is daarvan de oorzaak?

Waarom heeft „Oost en West" niet nog beter het doel kunnen bereiken, waarmee de Vereeniging werd opgericht?

Die vragen hebben het Hoofdbestuur in het laatste jaar ernstig bezig gehouden, en het antwoord daarop is geweest, dat meer zelfstandigheid der Afdeelingen en een krachtiger werken van deze, zou kunnen leiden tot grootere belangstelling voor de taak der Vereeniging **door al hare leden**, want wij hebben het reeds dikwijls en op verschillende plaatsen in ons weekblad gezegd en herhaald. Eerst wanneer de leden zelf, zich niet meer zullen vergenoegen met lid te zijn en hunne contributie te betalen, wanneer zij zullen begrijpen, dat een ieder die de overtuiging deelt, dat de band tusschen het Moederland en de Koloniën moet worden versterkt, **ook persoonlijk daartoe moet medewerken**, eerst dan zullen wij werkelijk kans hebben om bij gansch het volk gehoor te vinden.

Decentralisatie, was dus de leuze, die het Hoofdbestuur er toe leidde om eene herziening der Statuten voor te stellen en eene uit vijf leden benoemde Commissie zette zich ernstig aan den arbeid. Het **ontwerp** van **gewijzigde Statuten**, zooals het is opgenomen in n°. 11 van den 29 Mei j.l. van het Koloniaal Weekblad, werd naar aanleiding van het voorstel dier Commissie door het Hoofdbestuur vastgesteld, om in de aanstaande Algemeene Vergadering van Maandag 23 Juni een punt van behandeling uit te maken.

Het is om donateurs en leden tot bijwonen dier vergadering aan te sporen, dat wij dit artikel schrijven, niet alleen de Hagenaars maar ook hen die niet in den Haag wonen. De Hofstad en Scheveningen trekken vooral in den zomer reeds tot een bezoek en . . . . een der eerste plichten van **hem, die in het doen en laten der Vereeniging eenig belang stellen** is het bijwonen eener samenkomst waarin zal worden beslist omtrent eene wijziging in hare grondslagen.

Een der voornaamste wijzigingen toch die wordt voorgesteld is het benoemen van een Hoofdbestuur, dat niet meer zal zijn samengesteld uit gedelegeerden der besturen van de verschillende Afdeelingen, maar dat uit alle leden, door de Algemeene Vergadering zal worden gekozen om met de Besturen der Afdeelingen saam te werken. Niet alleen van het Hoofdbestuur moeten de pogingen om populaire kennis te verspreiden uitgaan, maar het zijn de Afdeelingen, die door het houden van lezingen ook voor het volk, ieder in hun ressort moeten werkzaam zijn en de 4e commissie zal alleen hulp verleenen, door het aanwijzen van sprekers of spreeksters.

Niet alleen van de 5e commissie zullen voortaan de tentoonstellingen van Indische Kunstnijverheid uitgaan, die dienen moeten om aan het werk der Indische inlanders bekendheid te geven en er koopers voor te vinden. De afdeelingen zullen ook in dit opzicht het initiatief nemen en de 5e commissie zal hen behulpzaam zijn.

Een tweede punt, schijnbaar van weinig belang maar in werkelijkheid de hoofdzaak rakende, is de gewijzigde redactie der artikelen III en IV.

Het doel der Vereeniging, zooals het thans in het nieuwe art. III beschreven wordt, geeft als men dat artikel in verband beschouwt met art. IV nagenoeg dezelfde omschrijving als die waarmede het Weekblad begint en die wij hier nog eens over drukken:

Het verspreiden van populaire kennis omtrent onze Indiën onder gansch het volk en het bevorderen der welvaart in die gewesten om zoodoende en door het verleenen van onderlinge hulp, ware belangstelling en liefde te kweeken tusschen Nederland hier en ginds.

In werkelijkheid is er dus geen wijziging, maar de redactie van het bestaande art. III is niet gelukkig en onduidelijk en in het tegenwoordige artikel IV is bij de volgorde der aan te wenden middelen om het doel te bereiken juist het voornaamste achteraan genoemd, hetgeen meermalen tot misvatting aanleiding gaf, wanneer de hoofdstrekking van „Oost en West" werd beoordeeld.

Zijn wij het met de nieuwe redactie van art. IV dan geheel eens?

Niet volkomen. Zooals nu punt 2° op 1° volgt, heeft het den schijn of alleen bevordering van nijverheid en kunstnijverheid in de Indiën zou noodig zijn om ze tot welvaart te brengen.

Wij zouden daarom dit punt 2° willen doen luiden als vogt:

„Het bevorderen van **alles** wat dienen kan om „de welvaart in Oost- en West-Indië te bevor- „deren, bij name de ontwikkeling van de nijverheid „en de Inlandsche kunstnijverheid."

Zoo kunnen wij ons ook met de redactie van ad 6° niet vereenigen, en wij houden het er voor, dat ook het Hoofdbestuur niet heeft bedoeld om arbeids-bureaux op te richten, die de millioenen „wier belangen de Vereeniging voorstaat" behulpzaam zullen zijn in het verkrijgen van werkzaamheden.

Wij hebben die paar voorbeelden aangehaald, niet om reeds à priori het voorstel van het Hoofdbestuur te critiseeren, maar om aan te toonen, dat er werkelijk in de vergadering van 23 Juni a. s. discussie zal zijn, en dat dus zij die in de toekomst van „Oost en West" belang stellen, niet mogen weg blijven. Het is zoo'n kwade gewoonte in ons land om 't welzijn van de vereenigingen over te laten aan de Besturen en aan enkele vergadering-bezoekers . . . . . . en om zich dan later te beklagen als men vindt, dat 't niet goed gaat.

Van groot belang in het ontwerp gewijzigde-Statuten is ook het art. V, handelende o. a. over de contributie.

Wij herinneren ons nog best, hoe bij de eerste constitueerende vergadering van O. en W., het voorloopig bestuur eene minimum-contributie van f 2.50 's jaars had voorgesteld en hoe uit de vergadering het voorstel kwam en aangenomen werd om dat minimum tot f 1.— per jaar terug te brengen. De meerderheid wilde eene zoo populaire vereeniging, dat de contributie van **twee centen per week** niemand zou behoeven terug te houden om lid te worden.

Letten wij op het groot aantal leden, dat zich tot het betalen van dit minimum van f 1. bepaalde, dan moeten wij gelooven dat dit oorspronkelijk goed gezien was.

Sedert is het echter gebleken, dat de Vereeniging, om goed te kunnen werken, een eigen orgaan noodig heeft, dat kosteloos aan alle leden ter lezing en ter verspreiding wordt rond gezonden.

Het bleek echter tevens, dat dit kosteloos toezenden, zelfs in Nederland, ommogelijk werd bij eene contrubitie van f 1.— 's jaars en dewijl nu het Hoofd-bestuur van meening is, *dat het orgaan der Vereeniging in handen moet komen van alle leden in Nederland* wil men de minimum contributie op f 1.50 brengen, terwijl buiten Nederland en Europa, minstens f 2.50 's jaars moet worden betaald om 't orgaan te krijgen.

Wij kunnen, nu er een overgangs-alinea is, dat de bestaande rechten der leden van f 1—. niet worden verkort, ons best met dit voorstel vereenigen, maar wij weten, dat er oppositie zal zijn en wij hopen ook daarom, dat een zoo groot mogelijk aantal leden ter vergadering zal opkomen, opdat het te nemen besluit werkelijk zij **eene beslissing van eene beteekenende meerderheid.**

Het locaal waarin de jaarlijksche Algemeene Vergadering gehouden wordt, het gebouw der „Vereeniging van Christelijke Jongemannen" Prinsegracht 4. biedt voor eene talrijke vergadering een prachtige gelegenheid.

En behalve de Statutenwijziging, zijn ook de andere punten der Agenda van dien aard, dat zij de algemeene belangstelling der leden verdienen.

Zal dit alles reden genoeg zijn om te rekenen op een trouwe opkomst?

Wij herinneren ons eene anecdote uit het Vergaderingsleven, die ons bij het slot van dit artikel te binnen schiet. In een genootschap, waarvan wij bestuurslid waren, was sprake van het gewone gemis aan belangstelling der leden en werd op middelen gezonnen om dat euvel te bestrijden. Ironisch deed toen een der bestuursleden het voorstel om presentiegelden in te voeren, zooals door onze vroede vaderen in den ouden tijd genoten werden of, als dit te kostbaar was, om aan iedere Vergadering eene tombola te verbinden met een kosteloos lot voor de aanwezigen.

Welnu? Ditmaal heeft „Oost en West" iets in dien geest uitgevonden. Van de verloting onlangs gehouden, ter gelegenheid van de Voetbalwedstrijd der **H. V. V.** zijn ruim dertig prijzen onafgehaald gebleven en in overleg met het bestuur der **H. V. V.** is nu besloten, die overgebleven prijzen na afloop der Vergadering onder de aanwezige leden bij opbod te verkoopen.

Men heeft dus, als men komt, kans om voor weinig geld iets fraais te krijgen en....... het geld, dat men besteedt komt **ten voordeele van den noodlijdenden Javaan!**

WEEKOVERZICHT.

Met het eindigen van de politieke parlementaire werkzaamheden zijn wij de eerste periode van den komkommertijd ingegaan en kunnen ons nu gaan voorbereiden op de zorgelooze weken waarin de ongelukkige omstandigheid, dat wij in zomerrust vegeteerend geen krant inkijken, wordt opgeheven door de gelukkige, dat er toch niets anders in staat dan lange verslagen van jaarvergaderingen van onze ontelbare vereenigingen, genootschappen, maatschappijen en verbonden, waarvan wij het voorrecht hebben geen lid te zijn. Aan het begin van dit groote vacuum gekomen, hebben alle politieke mannen hun eindoordeel opgemaakt over hetgeen in het afgeloopen zittingjaar is tot stand gebracht en men is het er vrijwel over

eens, dat, al moge voor de toehoorders en de verslaggevers de werkzaamheid van de Staten-Generaal ook niet altijd even aangenaam en dankbaar zijn geweest, men zich niet mag ontveinzen, dat eenige werkelijk belangrijke dingen tot stand zijn gekomen. Tegen het werk der herziening van de militaire wetten hebben lange jaren de elkander opvolgende ministeries steeds als tegen zooveel bergen opgezien. Het mag dan ook een verluchting heeten, dat deze moeilijkheid thans is te boven gekomen. Intusschen men heeft het altijd duidelijk kunnen observeeren, dat het ministerie bij dit alles zijn ware kleur nog nimmer heeft vertoond en dat ook bewindsmannen van de meest verschillende richtingen zich bij de nu verrichte arbeid in hun element zouden hebben gevoeld. Voorzoover men uit den toon van de regeeringsbladen zien kan, zal men in het volgend jaar beginnen met de groote partijkwestie van het onderwijs, en zal minister Kuyper voorstellen doen in verband met de werkzaamheid van de afdeeling Arbeid, die zich ongetwijfeld sedert het optreden van het nieuwe ministerie in den lande duchtig heeft geroerd en met frisschen ijver aan zeer belangrijke ondernemingen is begonnen. Waarom echter hooren wij niets van belangrijke koloniale onderwerpen op het menu?

Zooals te verwachten was, heeft de laatste welsprekendheid van den beheerscher der Germanen tot heel veel commentaar aanleiding gegeven. In het bijzonder hebben de, altijd lastige, Czechen in het Oostenrijksche parlement zich beijverd om daarop eene buitengewoon onwelwillende kritiek uit te oefenen, waarbij ook de persoon van den keizerlijken redenaar allerminst werd gespaard. Maar ook de bezadigde pers van Rusland en Hongarije laat zich over de nu befaamde toast in afkeurenden zin uit. Toch hebben ook deze landen geen gering aandeel in het Poolsche gevaar. Maar zij zien blijkbaar in, dat met maatregelen als nu in Duitschland genomen zullen worden, nimmer eene volksbewustzijn uit te dooven is. Wel is het mogelijk om door gemeenschappelijke belangen, gemeenschappelijke gevaren en overwinningen verschillende volkeren in een stateneenheid te voegen, maar alle samenstellende deelen te willen vormen naar één model, dat gaat niet aan. Daardoor verlevendigt men eerder het particularisme dan dat men het uitwischt. Zelfs in ons homogeen Nederland zouden wij de grootst mogelijke ellende beleven wanneer wij ons aan het werk gingen zetten om Brabant en Limburg te ver-Noordhollandschen of het Friesch in den ban te doen. Zeer juist werd nog deze week door eene russische krant opgemerkt, dat de geheele speech gelijk staat met een noodschot. Als men met zulke maatregelen moet beginnen, lijkt het er al veel op alsof de zaak verloren is.

De Balkan-potentaatjes verheugen zich er over dit jaar een bezoek te mogen brengen bij hun meester te St. Petersburg. De theorie en de practijk van de staatkunde zijn in die streken waarlijk niet in te beste harmonie. Want men mag aannemen dat in de hoofdsteden van al deze Turksche vasalstaten de Czaar alles en de Sultan niets te commandeeren heeft. Op dit moment koestert Ferdinand van Bulgarije zich te St. Petersburg in de zon van de keizerlijke welwillendheid. Men gelooft zelfs dat de Czaar zich zal interesseeren voor den lievelingswensch van zijn onderdanigen dienaar, die zoo gaarne koning genoemd wil worden. Als deze logé's weg zijn komt de beurt aan Servië en aan Alexander, een pathetisch-komische figuur in Europa's vorstenrij, die reeds lang heeft gehunkerd naar een gunstbetoon van Rusland maar tot dusver niet werd geteld.

Het nieuwe fransche ministerie kwam zich aan de Kamer voorstellen. De indruk was matig, maar de eerste schok is verdragen en dat is weer veel gewonnen. Gedaan is er niet veel, de gemoederen waren onrustig, de zitting rumoerig. Intusschen is door het optreden van het nieuwe ministerie en de drukte daaraan verbonden de ramp van Martinique eenigszins op den achtergrond gedrongen. Bijzonder veel hoort men er niet meer van. De paniek is in ieder geval bedaard en de menschen, die in de eerste schrik niet van het eiland zijn gevlucht, denken er thans in 't geheel niet meer aan hun dubieuse vastigheden te verlaten. Genoegzame hulp is er ook reeds gebracht en de Fransche zien reeds met blijkbare bezorgdheid naar het leeuwendeel dat de Amerikanen in alle bemoeiingen voor het eiland nemen en men wordt reeds bevreesd voor het fransche prestige en ducht overwegenden amerikaanschen invloed in de toekomst der franschen Antillen. Onze lijstenwandelaars moeten zich dus haasten met het inzenden van hun liefdegaven of de kans op het lintje zal verkeken zijn.

De overgave van de Boerencommando's in Zuid-Afrika is nagenoeg afgeloopen. Daar dit in de Engelsche kraam niet kwaad te pas komt, hoort men thans veel van groote hartelijkheid van de zijde der Boeren voor de overweldigers. Zoo iets is mogelijk in een roman, maar in de werkelijkheid zal het wel anders toegaan. De Engelsche regeering volhardt echter bij hare beloften van vrijgevige bijdragen voor materieel herstel van het verwoeste land en geeft blijk van een goeden wil om de kalmte te doen terugkeeren. Het wil ons voorkomen dat èn met het oog op onze verhouding tegenover Engeland en zijn koloniale politiek èn met het oog op onze belangen in Zuid-Afrika onze pers weer een domme streek uithaalt met, zonder juist ingelicht te zijn, als hare overtuiging te kennen te geven dat zoodra de Boeren het hoofd weer lichten kunnen, de strijd weer zal uitbarsten. Men zie toch eens in, dat de Engelschen ook weten wat in onze kranten staat en dat wanneer wij zóó beginnen, het hun allereerste taak zal zijn het onruststokend nederlandsch element in Zuid-Afrika geheel te fnuiken en gaan wij zóó door, de Engelschen voor de veiligheid van hun eigen rijk onzen ondergang zullen behoeven.

Oost-Indische berichten.

De Cholera blijft nog steeds om zich heen grijpen:

„Bij de tram Semarang—Cheribon kregen een remmer en de conducteur de gevreesde ziekte; eerstgenoemde overleed er aan.

Onder *Brebes* (Tegal) *sterven de menschen als ratten;* men spreekt van 1000 per dag. (*)

Te *Tjomal* van 't zelfde laken een pak.

Bij het postkantoor te *Djokdja* viel een vrouw dood aan dezelfde kwaal; voor het atelier van den heer Cephas zakte een man in elkâar. De ondernemingen, vooral Sedajoe, Koelon-Progo. Sèwoe-Galoer en meerdere, leveren dagelijks een niet-onbelangrijke schatting aan den Styx. Van het aantal sterfgevallen in de gevangenis (te *Djokdja*) zou men versteld staan. Gevallen onder de *Europeanen* kwamen op die plaats nog niet voor". (*Nieuws v. d. Dag v. N. I.*).

(*) Noot der Red.-Commissie:

Ook al mocht de zetter hier bij vergissing een nulletje te veel hebben geplaatst, dan is de toestand nog erg genoeg.

Het „*Centrum*" zegt:

„Meldden wij onlangs, dat in het Klattensche, vooral op de onderneming Troetjoek vele gevallen van buikziekte met doodelijken afloop voorkwamen, zóó zelfs, dat de afpakloods gesloten moest worden, tot onzen spijt moeten wij thans mededeelen, dat deze kwaal eveneens naar Djocja is overgeslagen en op de suikeronderneming Sedajoe dagelijks gevallen zich voordoen met eveneens noodlottig verloop, zoodat er in korten tijd ruim een honderdtal inlanders op deze wijze om het leven kwamen".

Volgens het *Bat. Nwsbl.* kwamen van den 8sten op den 9den Mei te *Singapore* 13 gevallen van cholera voor, waarvan 6 met doodelijken afloop. Men vreest, dat de droogte, welke ook te Singapore heerscht, de verspreiding der ziekte in de hand zal werken.

Uit de *Deli Courant* nemen wij het volgende over:

„Naar men ons meldt is te Kedei Langsar een acute buikziekte onder de bevolking uitgebroken, die hoogstwaarschijnlijk cholera zal blijken te zijn. De soldaten zijn echter allen gezond."

Even treurige berichten als het Bataviaasche „Nieuws v. d. Dag v. N. I." (zie hierboven) ontving de Semarangsche „Locomotief" *uit Tegal*:

„De *Oostmoesson*", zoo lezen wij daar, „is hier ook zoo goed als doorgekomen (begin Mei), de regens blijven eenvoudig weg, zeer ten nadeele van het padigewas op de gronden, die van regenwater afhankelijk zijn.

De *cholera* of acute buikziekte zooals ze hier heet, woedt nog steeds door; vooral in het *Brebessche* moet ze nog al leelijk huishouden. Vele menschen, die zooals gewoonlijk in den padioogsttijd naar *Brebes* gaan, *komen niet meer terug en liggen daar ergens door de cholera gedood*".

Te *Karangtoeri* (hoofdplaats Semarang) deed zich op 8 Mei een geval met doodelijken afloop bij een Chinees voor. Onder toezicht van de politie werd de woning, enz., gedesinfecteerd.

Te *Manila* maakte de cholera *in 24 uren tijds* 1217 slachtoffers, *waarvan* 847 *overleden!*

6 Mei kwam het oorlogsschip *Zeeland* van Soerabaia te Batavia aan met de gele vlag in top; aan boord hadden zich 3 cholera gevallen voorgedaan; één aangetaste stierf reeds te Cheribon en werd over boord gezet, de anderen werden te Batavia in het hospitaal opgenomen.

Uit *Djokdja* wordt d.d. 2 Mei aan *de Locomotief* geschreven:

„Van alle kanten uit de desa komen rapporten omtrent den minder goeden gezondheidstoestand van de inlandsche bevolking, koorts en buikaandoeningen komen veel voor, vooral de laatste ziekte moet onrustbarend om zich heen grijpen en veel slachtoffers maken; op sommige ondernemingen heeft de ziekte een zeer spoedig verloop en *volgt de dood na weinige uren.*

Cholera is het niet, het is „acute buikziekte", doch niettemin sterven de menschen er aan alsof het véritable cholera was. Geneeskundige hulp ontbreekt ten eenenmale; **voor de geheele residentie Jogjakarta is 1 (zegge één) dokter-djawa aangesteld;** deze is ijverig genoeg en trekt er dagelijks op uit; dan naar deze, dan naar gene desa, doch wat geeft deze ééne medicus voor zoo'n uitgestrektheid. Wanneer de Regeering niet terstond nog minstens 2 doctoren herwaarts zendt, is het te vreezen, *dat geheele desa's zullen uitsterven, nu de ongelukkigen geheel aan hun lot worden overgelaten.*"

Deze „bloemlezing" van treurige choleraberichten die wij met voordacht zonder commentaar overnemen, zouden wij nog aanmerkelijk kunnen uitbreiden, doch wij moeten ook nog andere onderwerpen aanroeren, daarom geven wij nog alleen het volgende recept voor een *middel tegen de gevreesde ziekte,* reeds vroeger door het *Soerab. H.bld.* vermeld en *probaat gebleken*:

24 gram ammonia liquida en 4 gram pepermuntolie op een wijnflesch water en dit voor het gebruik goed schudden.

Gift: kinderen van 1 tot 5 jaar een theelepel;
idem van 5 tot 10 jaar twee theelepels;
idem van 10 tot 15 jaar ½ bitterglas en
personen van 15 jaar en meer 1 bitterglas.

Wordt na de inname het medicijn uitgebraakt, dan worde opnieuw een gift toegediend net zoo lang tot de patiënt niet meer vomeert. Gewoonlijk gaat de patiënt dan slapen. Bij het ontwaken voelt hij zich in den regel hersteld.

Men dient het in te nemen, zoodra men krampen krijgt of zich onwel gevoelt".

Een *treurig feit* vermeldt de *Sumatra-Bode* als volgt:

Een treurige gebeurtenis heeft aan boord van het Ss. *Swaerdecron* ter hoogte van het eiland Billiton plaats gehad. De controleur van Soekadana in de Westerafdeeling van Borneo, L. F. H. Timmermans, die tot kort geleden op verschillende plaatsen in dit gewest werkzaam was, zou tijdens een binnenlandsch verlof herstel van een ziekte op Java zoeken. Aan boord openbaarde zich echter de vermoed wordende ziekte (vervolgingswaanzin) in hevige mate en in een vlaag sneed de ongelukkige zich de polsen door. Toen men den gewonde vond had hij reeds zeer veel bloed verloren; een dadelijk aangelegd verband wist de zieke zich verscheidene malen afterukken en het gevolg was, dat de arme in den daarop volgenden nacht door uitputting is overleden.

Aan boord van de *Swaerdecroon* bevond zich ook de aan beri-beri lijdende en inmiddels overleden resident van de Westerafdeeling van Borneo, H. P. A. Bakker.

Dezen dienstchef voegde de ongelukkige heer Timmermans op zijn ziekbed nog toe, dat de resident in 't geheel niet ziek was, dat dat praatjes waren en dat hij niet bij hem wilde waken.

Aan het *Bat. Nieuwsbl.* van 15 Mei ontleenen wij het volgende:

„*De Tentoonstelling van Inlandsche Nijverheid en Kunstnijverheid* te houden van wege de afdeeling „Nederlandsch-Indië" der vereeniging *Oost en West* zal, zooals wij reeds vroeger mededeelden, den 5en Juni geopend worden.

Nader vernemen wij, dat als eerste zending van Soerabaja bezorgd zijn negentien kisten met koperwerk voor deze tentoonstelling bestemd, De heer Jasper zendt nog meer en komt, zooals onze lezers weten, den 25en hier om den 27en te beginnen met de schikking der tentoonstelling in de drie localen welke zij zal beslaan in het gebouw der gewezen hoogere burgerschool voor meisjes: een locaal voor oud koperwerk, een locaal voor nieuw koperwerk, een locaal voor verschillende voorwerpen van nijverheid en kunstnijverheid welke geen geheel vormen, maar meer als monster moeten beschouwd worden en een denkbeeld kunnen geven van hetgeen een volgende tentoonstelling zal opleveren.

Mevrouw Rooseboom, beschermvrouw der afdeeling „Nederlandsch-Indië" van de vereeniging *Oost en West* zal bij de opening tegenwoordig zijn.

Een uitvoerige catalogus gaat spoedig ter perse. Bijna alle voorwerpen zijn te koop en geprijsd, waarmede liefhebbers hun voordeel kunnen doen."

Volgens de *Soerab. Ct.* is de **geheele padiaanplant** van de afdeeling *Lamongan* mislukt **wegens gebrek aan water**.

De Resident van *Semarang* heeft nogmaals een crediet van f 2000.— toegestaan ter voorziening in de voeding der in de bedelaarsgestichten (*sompoks*) te *Poerwodadi* en *Wirosari* (afd Grobogan) verpleegde noodlijdenden. Die gestichten bestonden vroeger niet, doch werden opgericht speciaal met het oog op den thans heerschenden nood.

Voor de noodlijdenden in zijn gewest werd door dien Resident nog ontvangen:

van den assistent-resident van Toeloeng-Agoeng, bijeengebracht door de ingezetenen van genoemde plaats f 137.—; van den mijningenieur C. J. M. Wertheim, speciaal voor de inlandsche weezen te Salatiga f 20.—

't Is wel aardig om te zien, zoozeer als Sumatra's Oostkust zich interesseert voor het lijden van den Javaan. De „*Deli-Courant*" heeft een inschrijving geopend en daarop kwam op één dag een bedrag van f 793.40 binnen.

't Is treurig, maar het heeft er veel van, of de toestanden in geheel Indie ellendig zijn geworden: niet alleen op Java, doch ook op het door de natuur zoo rijk gezegende Sumatra begint men van hongersnood te spreken. Aan de *Sumatrabode* van 5 Mei jl. ontleenen wij het volgende:

„**Hongersnood** staat minstens voor de deur voor de bevolking van Boengoes wegens het mislukken van den rijstoogst. De dit jaar binnengekomen oogst kan men veilig aannemen niet meer te bedragen, dan een derde van dien van het vorige jaar.

Bij zulk een oogst staat gebrek voor de bevolking per se voor de deur, want verleden jaar werd te Boengoes bij een eenigszins voldoende opbrengst der rijstvelden reeds nijpend gebrek geleden en nu dit jaar moeder natuur nog tegenwerkt, durven we de gevolgen voor de bevolking nog niet te schetsen.

Heeft reeds verleden jaar het Bestuur der Ommelanden door doelmatige maatregelen in de aanplanting van tweede gewassen voorzien, zoo veel te meer zal dit jaar *bij tijds* ervoor gewaakt moeten worden, dat menschen op het rijke Sumatra geen honger behoeven te lijden.

Regeling van den uitvoer van padi zou o. i. zeer doelmatig kunnen werken.

Mislukking van den rijstoogst. Van vertrouwbare zijde vernemen we, dat de opbrengst der rijstoogst in vergelijking met het vorige jaar bedraagt:

in de Pad. Ommelanden 80 °/o,
in het Priamausche 60—70 °/o,

en dat in het Solok'sche alsook op verschillende plaatsen de oogst **totaal mislukt** is.

In de onderafdeeling Alahan Pandjang wordt thans, kort na den oogst, reeds **nijpend gebrek** geleden."

Bestudeering van het Indische vlechtwerk.

Op het gebied van Indonesische versieringskunst, zoo voorname plaats in het inlandsche leven innemend en reeds daardoor recht hebbend op behoorlijke verzorging, is de oplevende belangstelling een heuglijk feit. Zonder in het minst te beweren (of beweerd te hebben), dat vroeger *geen* belangstelling daarvoor is geweest of dat deze studie het alleen zaligmakende leerstuk zou wezen — immers de studie der taalvorming, der literatuur en der ethnologie in het algemeen, geeft evenzeer een beeld van het inlandsch intellect, daargelaten hare grootere waarde als eenige sleutel tot de land- en volkenkunde, mag met waardeering gewezen worden op de verschijning van werken als *Indonesian Art* by C. M. Pleyte (The Hague 1901), op de beschrijving van het *Javaansch metaalwerk* door den heer J. E. Jasper (Tijdschr. v Binnenl. Bestuur, 1902, XXII, afl. 4) die zich waardig aansluit bij de bewerking der *Indische sierwapens* van den heer Dr. J. D. E. Schmeltz (Intern. Archiv f. Ethnographie III) en waardoor de schrijver weder de aandacht op zich vestigt om op het eigen Java de studie der inheemsche kunstindustriën in regeeringsopdracht te ondernemen, op de blootlegging der *foeja vervaardiging in Midden-Celebes* door de heeren Dr. N. Adriani en Alb. C. Kruijt, aangevuld door een uitvoerige beschrijving van het boomschorsgebruik in den Ind. Archipel door den heer Dr. J. D. E. Schmeltz (Intern. Archiv f. Ethnographie, XIV, 4), een arbeid, waarop het beknopte foeja-opstel in het Tijdschr. Ned. Zend. Gen. XXXVIII, 1894, sinds jaren deed hopen.

De kennis van het Indische textiele gebied, omtrent Java verrijkt door het reeds in dit blad vermelde opstel van den heer J. E. Jasper, werd bevorderd door de merkwaardige ontdekking van Mej. Lehman-Filhés: de weverij met plankjes of kaarten (Ueber Brettchen-Weberei, Berlin, 1901, Dietrich Reimer). Zooals zeer juist hierin vermeld wordt, komt deze ook in Indië voor, op Timor, Ceram en Celebes; de prachtige Boegineesche krisbanden in het bezit van Dr. B. F. Matthes zijn op deze vernuftige wijze vervaardigd, benevens een vijftal Boegin-banden in het Leidsch Museum.

En wie weet, staat het aardige werktuigje voor het draaien van koord, door Prof. Dr. Max Weber op Flores gevonden, (zie Intern. Archiv f. Ethnogr. III Suppl. blz. 38 niet in eenigen familiegraad tot dit weefproces.

Een artikel over *Indische pottenbakkerij* op bibliografische gegevens gegrond, vond een goede plaats in de Encyclopædie van N.-I. afl. 25 en 26. De meerdere kennis van het *ikatten* tijdens de tentoonstelling van Indische, textiele kunst verkregen, werd door den heer G. P. Roufaer in het Kol. Weekblad no. 1901 gereleveerd, door mij in het tijdschrift „Onze Kunst" I afl. 1. De eene schrijver bepleitte tevens in een uitvoerig opstel in de „Indische Gids" Oct. 1901 een handelend optreden in het belang der Indische kunstnijvsrheid. De studie der Indische versieringskunst werd eveneeus in het Kol. Weekblad no. 1901 besproken, jammer genoeg met niet-vermelding van enkele titels, een fout, welke ik in dit opstel herstel.

Met groote voldoening mag de verschijning van zooveel arbeid in een jaar tijds (Juni 1901—Juni 1902) begroet worden, te meer daar in de naaste toekomst weer nieuwe publicaties te wachten zijn. De heer J. E. Jasper beloofde een opstel over het *tjinden-weven* te Grèsik, terwijl na de verspreiding in Indië van een vragenlijstje, het *ikatten* betreffende, door den heer G. P. Rouffaer en mij eenige nieuwe en prachtige gegevens werden ontvangen. Onze gebrekkige kennis van dit versieringsprocédé heeft een bizondere vermeerdering in het vooruitzicht na de terugkomst van den heer August Driessen te Leiden, die tijdens een reis in de Padangsche Bovenlanden zorgvuldige aandacht aan het weven aldaar heeft gewijd. Een zeer uitvoerige beschrijving werd reeds bij zijn familie te Leiden ontvangen, een aantal werkstukken in allerlei stadia zijn in aantocht, waarbij een compleet modderbad niet ontbreekt. Ook gelukte het hem een zeldzame collectie oude *tjindé's* machtig te worden.

Onderzoeking van het modderbad zal weder de reëele waarde van dit fixeer-middel bij kleuren kunnen verklaren. Op dit weinig bekend terrein van Indische kleuren heeft bovendien zijn broeder, de heer Felix Driessen, schrijver van het opstel over pĕlangie (Tie- and die-work Int. Arch. f. Ethnogr. II) „erfreuliches geleistet" door een sinds 1826 openstaande prijsvraag der „Société industr. de Mulhouse", over de theorie van het roodverven bij de Indische volken met volkomen succes te beantwoorden. Het is hem daarin o. a. gelukt te bewijzen, dat de aluin, zoo onontbeerlijk bij het roodverven, voorkomt in de verschillende boombasten, in Indië als mordant of beitsmiddel gebruikt.

Mij gelukte het een studie over Timoreesch snijwerk en ornament persklaar te maken, waarbij ik dankbaar de toegezegde subsidie van het Koninklijk Instituut mag releveeren, een steun, die onontbeerlijk is voor werken met talrijke illustraties.

Ook op eenige tentoonstellingen mag in dit overzicht gewezen worden. Het Museum voor land- en volkenkunde te Rotterdam opende in April 1902 een tentoonstelling van Indische *weefsels*, in Mei een van *batik's*, natuurlijk kleiner dan die door „Oost en West" in 1901 gehouden is maar toch ook zeer interessant zijn geweest, vooral door het feit, dat de heer Rouffaer een zorvuldige catalogus voor dat Museum bewerkte. In Indie hield de heer Jasper te Soerabaija een tentoonstelling van *Indisch metaalwerk*, die zooveel belangstelling opwekte, dat deze gedeeltelijk te Batavia herhaald zal worden.

Op een tentoonstelling van gebruikskunst, door de vereeniging „Voor de Kunst" te Rotterdam van 17 tot 22 Mei 1902 gehouden, verschenen voor de eerste maal in Nederland naast de werkstukken van blanke artiesten ook die der gekleurde uit onzen eigen Archipel. Eveneens op de internationale Tentoonstelling te Turijn, geopend in April 1902, waar in de Hollandsche afdeeling de Indische kunst niet ontbrak! Blijken van waardeering, van een goed begrip van *kunst*, zonder belachelijke miskenning op huidskleur gegrond, die zeer — zéer geapprecieerd mogen worden.

Van meer practische waarde is het feit, dat „Oost en West" een kapitaaltje bijeen gekregen heeft, waarvan deze Vereeniging nog in dit jaar te 's Gravenhage een verkoopplaats van Indische voortbrengselen op kunstgebied zal vestigen. Ook dat de directie van „Het Binnenhuis" zich bereid heeft verklaard, voorwerpen van Indische kunst in hare artistieke lokalen verkrijgbaar te stellen.

In trouwe! met vreugde moge de arbeid van velen in dit overzicht geconstateerd worden. Zij zal bijdragen, naast het verdienstelijke werk op het overige, koloniaal gebied, tot nauwere banden tusschen moederland en koloniën.

En toch mag niet ontkend worden, dat dit slechts een begin is. Het wint alleen in belangrijkheid door het verkregen succes ondanks het putten uit een verre bron, waartoe de medewerkers hier te lande veroordeeld zijn, ondanks de gebrekkige hulpmiddelen, ook ondanks de begane fouten. Toch zijn wij slechts aan den aanvang.

Als „schlagend" bewijs behoef ik niet te wijzen op het miniem kleine deel van het groote versieringsgebied, dat nu is blootgelegd, ik heb alleen *het Indische vlechtwerk* aan te voeren. De kennis dezer techniek kan men het beste beoordeelen door de uitstekend bijgehouden bibliografiën van de Indische literatuur bij het woord vlechtwerk op te slaan. En dit is niet alleen bij de Indische volken het geval, ook bij de andere natuurvolken! Men zie daarvoor slechts de registers van de „Mittheilungen der antrop. Ges. Wien" en van het „Zeitschrift für Ethnologie" eens na. Alleen aan het vlechtwerk der Indianenstammen zijn de laatste jaren in Noord-Amerika tal van serieuse onderzoekingen gewijd, die de belangrijkheid van deze volkskunst helder in het licht hebben gesteld.

Wij, Europeanen, interesseeren ons het meest voor wat ons van nabij het best bekend of heelemaal onbekend is, iets wat men bijv. zou kunnen opmaken uit de heerschende belangstelling voor uitingen van beeldende kunst bij natuurvolken en voor het tatoueeren. Vlechtwerk valt in geen der beide bepalingen; het komt te onzent voor, maar zóó ondergeschikt, dat het bepaaldelijk in de keuken thuis behoort, zoo onbeteekenend dat zelfs in vroeger dagen geen sierkunstigen vorm in deze plattelandstechniek kan worden aangewezen. Komt het daardoor, dat de literarische oogst- voor zoover ik heb kunnen naspeuren — niet bizonder groot is 1)? De techniek bijv. vind ik alleen uitstekend beschreven in een opstel van W. Meyer over het Javaansch vlechten 2), in mindere mate in de afdeeling Nijverheid v. M. en O. Java van den Catalogus der Ethnol. verzameling te Batavia 3).

Aesthetische beschouwingen over het Dajaksche vlechtwerkornament door Prof. A. R. Hein 4), merkwaardig om den warmen toon van bewondering en studies van Dr. Wilhelm Hein over de menschenfiguur in hetzelfde vlechtwerk 5). Eveneens over Dajaksch vlechtwerk een opstel in de N. Rott. Ct. 29 Sept. I. C.

Met bijzondere waardeering worden ook hier de twee Bulletins van het Koloniaal Museum te Haarlem (No. 4 Jan. 1893 en No. 8 Mei 1894) herdacht, waarin Javaansche en Dajaksche matten beschreven en afgebeeld worden. Immers was dit een poging van deze instelling om voortbrengselen van koloniale volksvlijt meer bekend te maken. Even sympathiek is het van Regeeringswege (1884) uitgegeven patronenboekje voor inlandsch vlechtwerk.

Namen en typische bizonderheden zijn te vinden in den reeds geciteerden catalogus van Mr. van der Chijs, in mindere mate in die der Afd. Ned. Koloniën van de Intern Kol. en Uitvoerh.-tent. Amsterdam 1883. Tweede groep. Beide uitvoerig omtrent Dajaksch vlechtwerk in Hardeland's Daj.-deutsches Wörterbuch. Amsterdam 1859 en Klinkert's Maleisch woordenboek e. a. Verfstoffen en materialen van Atjeh's Westkust komen in ruime mate voor in de bekende studie van K. F. H. van Langen 6).

In afbeeldingen is het groot werk van Sal. Müller 7) het rijkst, daarna het IIIe deel van Midden-Sumatra 8) en Riedel, Sluik- en kroesharige rassen, De Clercq en Schmeltz, 9) Ethnogr. Nieuw-Guinea e. a.

1) Voor aanwijzing in die richting houd ik mij dringend aanbevolen.
2) Tijdschrift v. Nijv. en Landbouw in N. I. XLIV. afl. 6.1892.
3) Blz. 98 en 99.
4) A. R. Hein, die bildenden Künste bei den Dayaks auf Borneo Wien 1890 blz. 99 ff. Zie ook Index (van Dr. W. Hein).
5) Mitth. anthrop. Ges. Wien XXI 1891 blz. 45 ff. en Feestbundel Prof. P. J. Veth. 1894 blz. 273—275.
6) Tijdschr. Aardr. Gen. Ser. II. V. 1888. blz. 451 en 505.
7) Verh. Nat. geschiedenis Ned. overz. bezitt. Land- en Volkenkunde. Leiden 1839—1844.
8) Midden-Sumatra. Reizen en onderzoekingen der Sumatra-Expeditie 1877—1879. Leiden 1881. III. Zie ook de beschrijving der platen.
9) Riedel, de sluik- en kroesharige rassen tusschen Celebes en Papua. 's-Gravenhage 1886.

Verspreide, meerendeels zeer beknopte mededeelingen, behalve in bovengenoemde werken, in reisverhalen als in Nieuwenhuis, Centraal-Borneo 1), Tijdschr. Aardr. Gen. Ser. V 1888, blz. 436 2), Tijdschr. Nijv. en Landb. in N.-I. XLIX. 1894, blz. 376, 390, 391 en 393 3) en Catalogus voorwerpen en modellen i. h. zendelingenhuis v. h. N. Zend. Gen. Rotterdam (1874 No. 25 en 26, 4) in de reizen van Dr. Ten Kate (Tijdschr. Aardr. Gen. 2de ser. XI.) 5).

Afbeeldingen van gereedschappen en wel Dajaksche in het verslag v. h. R. Ethnogr. Museum-Leiden. 1901 plaat 1 fig. 4 en 5, dito van Dajaksche vlechtsters in O. Beccari, Nelle foresti di Borneo. Firense 1902, blz. 425 en 427, van Javaansche vlechtsters in de fotocollectie van Mevr. N. van Zuijlen-Tromp.

Zooals uit dit overzicht blijkt, geven deze bronnen slechts gegevens omtrent kleine punten in den Archipel, waarvan het meerendeel bovendien weinig verklarend kan helpen.

En toch beslaat het vlechtwerk zoo groote plaats in het Indische volksleven. Ik aarzel zelfs niet, het in belangrijkheid onder alle andere technieken de eerste plaats toe te kennen. Geen wordt zoo veelvuldig en voor zoo verschillende doeleinden toegepast. Dat begint reeds bij het bouwen van een huis! Waar rotan groeit, dient min of meer gecompliceerd vlechtwerk tot verbinding van palen en latten; bij het sirappen, het aanbrengen der dakbedekking moet het weer de bladeren vasthouden. Bamboevlechtwerk vult weder de ruimte tusschen de stijlen aan, welke grove matten op enkele eilanden, al naar den stand des eigenaars met fijner, geornamenteerd vlechtwerk bedekt worden.

De zitmat (6) vervangt onze stoelen; in Maleische streken, vooral in de Battak-landen worden om de zitplaats zachter te maken, soms 9 à 10 matten over elkaar gelegd, onderaan de grove en steeds verfijnend tot de fijnste tikar.

Bij feestelijke gelegenheden worden de mooie exemplaren (7) voor den dag gehaald, terwijl van enkele streken van bepaalde matten voor bizondere gelegenheden of personen wordt bericht. Een rotanmat (8) wordt in de Lampongs alleen bij huwelijken en vergaderingen gebruikt, een andere (9) bij de Battaks voor personen van hoogen rang, evenzoo op Celebes (10). In Mohammedaansche streken is veelal een bidmatje (11) in gebruik. Kleine matjes worden weder voor gasten geplaatst als onderlaag van schotels en gerechten. Een slaapmatje (12) is de nachtelijke ligplaats, waarom de Maleier, die een andere minnares neemt, spreekt van *ganti* (měngganti) *tikar*.

In Midden-Sumatra dienen fraaie, opengewerkte matten 13) met koperblad onderlegd of doorvlochten met gouddraad, echte luxeartikelen, die soms tot *f* 100 kosten, als wandversiering bij feesten.

Eveneens voor louter versiering hangen in de huizen aldaar bij gelijke gelegenheden merkwaardig gevlochten hangers 14) voor borden, flesschen, soms op diervormen 15) gelijkend en die gevuld met lekkernijen aan de gasten geschonken worden.

Onder het huisraad mogen de gevlochten doozen voor kleederenbewaring gereleveerd worden; de Dajaksche *sandagar* en de *lakai* uit de Lampongs, waar ook een bepaald mandje moet wezen om den Koran te dragen.

Bij het bereiden van het eten, speelt het vlechtwerk een groote rol. Manden dienen om vruchten te verzamelen, tot vervoeren van levensmiddelen. Vlechtwerk, dat den technischen graad van volmaaktheid heeft, nl. waterhoudend te zijn, dient om water te halen en te bewaren. 16) Voor het stoomen van rijst de Javaansche *koekoesan* en *tjĕpan*. Weder voor het opdisschen van rijst de Balineesche *loempion*, gevlochten bordje als op Savoe en Roti. Als bedekking van schotels de Timoreesche *saubé*, uitvoerig en gekunsteld gevlochten en die als de *tampékan* van Midden-Sumatra met de spijzen aan gasten geschonken worden. Voor het bewaren van lekkernijen de kleurige manden der Boegineezen. En met de vermelding van mandjes voor sirih-pinang-gebruik en tabaksbewaring komt men op een terrein dat gewoonlijk eindeloos is.

Beter is het daarom tot de kleeding over te gaan. De vrouwen der Aroeneezen zijn vermoedelijk wel de eenigen, die hun lichaam in gevlochten matten 17) persen, al zal dit in vroeger tijden, o. a. wordt zulks van Noesa-laoet bericht, wel algemeener gebruik zijn geweest. Het gebruik van lemba-vezels op Borneo, van koffo op de Sangir- en Talaoet-eilanden wijst eveneens daarop, dat vóór den overgangstrap van vlechten tot weven gevlochten kleederen in gebruik zijn geweest.

Daarop volgt de voetbedekking, de sandalen van Roti, 18) Sawoe, Borneo en Java. Veel algemeener is de gevlochten hoofdbedekking, de bekende *toedoeng*, wier voorkomen naast den hoofddoek een interessant, ethnologisch vraagstuk aanbiedt. In allerlei variëteiten komt deze voor. De schuin uitloopende is de meest algemeene, 19) terwijl de Dajaksche vrouwenhoed of *tangoi* in grootte het maximum toont, de Rotineesche *tĕlanga* dat weer in afwerking en vormenweelde geeft. Het rotan-mutsje der Maleiers 20) en Dajaks is weder een luchtige bedekking, in gebruik en vorm niet ongelijk aan ons kalotje.

Als versiersel voor armen en beenen — ook als corset van Dajaksche schoonen — de min of meer gevlochten rotan-ringen van Dajaks, Battaks, Mentaweiers, Alfoeren en Papoea's.

Weder als onderdeel van krijgstoerusting de sterke, rotan-strijdmuts van Niassers, Battaks en Dajaks en als verbinding der Dajaksche houten schilden, mandau's en Maleische parang-scheeden, in welk laatste voorwerp de geheel gevlochten parang-scheeden van Roti wel eene bizonderheid zijn.

Als bevestiging van houten punten aan bamboepijlen speelt een zeer elastisch vlechtwerk in het Oostelijk deel van onzen Archipel een groote rol.

Aldus een niet gering gebruik van de vlechttechniek — wel alles behalve compleet, want de vischvangst en de jacht zijn o.a. niet opgenoemd — maar dat toch wel voor de groote belangrijkheid mag pleiten.

---

1) Deel I blz. 234.
2) Vlechtwerk in het stroomgebied der Beneden-Ketaun.
3) Idem uit de Minahassa, Gorontalo en Batjan.
4) Idem uit Noesa-laoet.
5) Soemba, Flores, Rotti en Timor.
6) *Lapik bĕrdarei*-Sumatra's Westkust (N. B. Ik geef de inlandsche namen, zooals ik ze gevonden heb. Verscheidene ervan wachten op verbetering, aanvulling of verklaring zooals dit *darei*). In Midden-Sumatra *lapiëq*, op Borneo *tapih*, waar het zitmatje ook buitenshuis wordt meegenomen op den rug onderaan de tjawat bevestigd, op Atjeh *tika doeë*.
7) *Lapik bĕrtarawang* Sum. Westk.
8) *Lampit*.
9) *Tikar balangkat*.
10) *Tapir londjo*.
11) *Tikar haloes* of *t. sembahjang*.
12) *Tikar bantal*.
13) *Lapiëq Sampai* of l. *batarawang*.
14) *Gantoeëng-gantoeëng*.
15) *Koedô-koedô* en *Alang-alang*, al naar de diervorm heet.
16) Zou dit technisch meesterschap, evenals bij de Indianen in N.-Amerika. de reden wezen, waarom het aardewerk zoo weinig ontwikkeld is?
17) *Kir*.
18) *Boté*.
19) Sumatra, Java, Bali, Borneo, Celebes en Soemba.
20) *Topi*.

Aesthetisch beschouwd is het versierde vlechtwerk van *buitengewone waarde*. Men heeft meerendeels kleine oppervlakken te versieren, vandaar uitvoeriger ornamentverzorging. Men heeft niet als bij het weefsel te maken met een ingewikkeld mechanisme van ophaaldraden, dat inderdaad het weefornament drukt en beperkt. Vrij kan de vlechtster werken, gedeeltelijk even vrij als de borduurster. Wanneer zij maar zorgt voor niet te groote vlechtslagen, legt de techniek weinig hinderpalen op haar weg. En daaraan meen ik het te moeten toeschrijven, dat het vlechtwerk van Sumatra, Borneo, Celebes en Timor, bepaald hooger staat dan het weefsel. Geestige ornamentvormingen, door Prof. A. R. Hein zoo terecht genoemd komen absoluut niet op de weefsels voor. De meerendeels harde kleuren van Boegineesche doeken zijn gansch niet te vinden op het mandenwerk, dat kleurig maar schitterend in aspekt is. De gevoelige tinten van Timoreesch vlechtwerk zou men heelemaal niet op dat eiland denken. Op Atjehsche zitmatjes prijkt een ornamentatie, die men daar niet vermoed zou hebben.

En als koloniaal produkt heeft het vlechtwerk bijzondere, p r a c t i s c h e waarde. De grondstoffen kosten zoo goed als niets en voor die spotgoedkoope mandjes en matten is in Europa een ruim afzetgebied te vinden. Meerdere aandacht, door bestudeering opgewekt, meerdere aandacht, door het laten zien op tentoonstellingen zal voor dit echt-Indische produkt van groote waarde zijn. Is het niet in N.-Amerika schitterend gebleken, hoe alleen door het eerste een reeds *bijna verdwenen* volkskunst tot nieuw leven kan worden gebracht!

Ik heb daarom reeds lang de noodzakelijkheid gevoeld van het bewerken eener grootere studie (*) over het vlechtwerk. Toch is het herhaalde aandringen van mijn vriend Rouffaer noodig geweest om mij definitief aan het werk te zetten. Dit studie-gebied is zoo ontzaggelijk groot en de gegevens zoo bitter gering. Alleen met medewerking van velen is in deze richting completer werk te doen. En alvast mag ik met vreugde vermelden, dat het Koloniaal Museum te Haarlem mij verleden jaar een aantal voorwerpen geruimen tijd afstond en dat de directeur v. h. Rijks Ethnogr. Museum te Leiden zich bereid verklaard heeft, mij de meest mogelijke hulp bij het Museum-gebruik te zullen verleenen, een beschikking, die ik ten zeerste op prijs stel, daar in vroegere jaren tal van matten op elkaar tegen wanden bevestigd zijn en het bestudeeren daarvan alleen mogelijk is door het geheel ontruimen der kasten. Ook fotografische hulp werd mij toegezegd.

Botanische hulp bij het determineeren der gebruikte materialen en verfstoffen, taalkundige bij de vermelding van inlandsche namen is evenzeer onontbeerlijk.

En van uit den kring der leden van „*Oost en West*", van wie menigeen toch wel iets omtrent het maken of gebruiken van vlechtwerk zal kunnen mededeelen, hoop ik menig gegeven te mogen ontvangen.

Op deze wijze zal een nuttige studie kunnen ontstaan, waarbijdoor het prachtig materiaal van een overrijk Museum de algemeene grondslagen eener vlechtwerk-studie gelegd kunnen worden, iets dat in Indië-zelf alleen te Batavia zou kunnen gebeuren en waarbij later, plaatselijke detailstudies kostelijk aanvullend kunnen werken.

Leiden. J. A. LOEBÈR JR.

(*) Een beknopt werkje met vele illustr. over de techniek van het Indische vlechten zal binnen enkele weken bij de firma Kleinmann & Co. te Haarlem verschijnen.

De Heer A. van Emmerik te Salatiga over den nood der Javaansche bevolking

Indien iemand tot oordeel over deze zaak bevoegd is, dan is het zeker wel de heer Van Emmerik.

In het Bat. Nieuwsbl. van 1 Mei j.l. vond ik een stuk van zijn hand over de door hem opgerichte „Wittekruis-Kolonie", welk stuk ik hieronder zonder commentaar laat volgen. Alleen heb ik de uitgevers van het Kol. Weekblad verzocht, eenige regels met *vette* letter te doen overdrukken. P. F. ABELL.

DE WITTE-KRUIS-KOLONIE.

De ellende onder een groot deel der inlandsche bevolking op Java tart alle beschrijving. Wij die er elken dag getuige van zijn, zouden allen moed en alle hoop verliezen, indien wij in het gevoel van onmacht dat ons telkens bekruipt bij het zien dezer talrijke wrakken der menschheid, niet steunen konden op den almachtigen arm van Hem die gezegd heeft dat zijn kracht in zwakheid volbracht wordt.

Tot op heden heeft onze arbeid zich gedurende het laatste half jaar te Salatiga bepaald tot het voeden van hongerigen, het geven van aalmoezen, het behandelen van wonden en het herbergen van zwakken en zieken. Daar niet toe ingericht zijnde, konden wij aan betrekkelijk slechts weinigen (in de laatste maanden aan gemiddeld slechts twintig personen per dag) werk verschaffen.

Onze wijze van hulp verleenen tot op heden komt ons om meer dan een reden zeer ondoelmatig voor. Wij hebben gedurende de laatste vijf maanden ruim twaalfduizend bezoeken van noodlijdenden gehad die allen zoo veel mogelijk geholpen zijn. Maar wat beteekent dit indien zij door het ophouden van deze hulp weder terugvallen in een toestand van gebrek en hopeloosheid! Het is daarom dat ik van het gouvernement aangevraagd heb een stuk grond van ongeveer 130 bouws, drie paal van Salatiga gelegen, om dat te doen dienen als middel tot werkverschaffing. Binnen een week zal ik daar D. V. met mijn gezin, onze mede-arbeiders en een zestigtal noodlijdenden gevestigd zijn op een strook grond waarop de bevolking aanspraken had en waarvoor ik haar geldelijk schadeloos stelde met goedkeuring van het bestuur en in het bijzijn van de betrokken inlandsche ambtenaren.

Op deze 130 bouw's wil ik geleidelijk zooveel mogelijk al de kolonisten aan het werk doen zetten en hoop met Gods hulp en ook vertrouwende op mijn deskundige medearbeiders binnen een niet te lang tijdsverloop op den grond eenige honderden kolonisten te doen voeden en kleeden. Dit werk wordt in het geloof ondernomen **want onze fondsen zijn op dit oogenblik bijna uitgeput.**

Ondanks mijn gebroken gestel ben ik vol geloof, hoop en goeden moed, ook omdat ik een groot vertrouwen heb leeren stellen in het buitengewoon organiseerend talent van mijn onvergelijkelijke vrouw.

Nogmaals, de toestand van een groot deel der inlandsche bevolking is hachelijk.

Van een der hoofden van gewestelijk bestuur ontving ik eenige dagen geleden een particulier schrijven waarin hij met het oog op dien toestand spreekt van *periculum in mora.*

Dit is waar en er *moet* iets gedaan worden om aan dezen toestand een einde te maken of er althans een groote verbetering in te brengen.

Ik stel mij voor, dat de Witte-Kruis-kolonie bij Salatiga slechts een pionier-kolonie zal zijn van talrijke andere kolonie's van denzelfden aard die allen onder andere tot doel moeten hebben de kolonisatie door Javanen naar Sumatra. Wat ons betreft, ons hoofddoel blijft de menschen te brengen tot verlossing door het bloed van Christus, daar wij meer dan ooit overtuigd zijn, dat de zonde de oorzaak is van alle ellende en ongeluk in deze wereld.

Waar de zonde gehaat en overwonnen wordt, komt zegen en ontstaat ook geleidelijk materieel welzijn.

De geschiedenis van den arbeid van John Wesley bewijst dit.

Doch het een behoeft het andere niet uit te sluiten.

Alle pogingen tot sociale verbetering, ook die op niet godsdienstigen grondslag, juichen wij toe. Het gebod: Heb uw naaste lief als u zelf, is even groot als het gebod: Gij zult den Heere uw God lief hebben met uw gansche hart.

Behalve liefde tot den naaste moet ook welbegrepen eigenbelang dringen om emigratie van Javanen tot kolonisatie van Sumatra in de hand te werken. Ik doe een beroep op de symphatie en medewerking in die richting van alle Nederlanders in het algemeen en van de Nederlanders in deze gewesten in het bijzonder. Ik blijf gelooven in de ontwikkeling van een beter soort geestdrift dan die zich uit onder den invloed van whisky en brandy-soda. In Nederland wordt veel gesmaald op het gebrek van hoogere aspiraties onder ons Europeanen die hier onder millioenen aspiratielooze bruine broeders leven, en het is niet te ontkennen dat van de stille kracht dezer aspiratieloosheid een moordende werking uitgaat op onze edele gevoelens en op ons idealisme.

Men smaalt echter in Nederland *ten onrechte*. Men heeft daar bijna geen begrip van den strijd dien wij Europeanen hier hebben in de zee van doelloosheid, apathie en fatalisme, waarin wij ploeteren om een existentie die door een natuurlijke wet bij vele draait om positie, salaris, pensioen of een renteniersleven in patria.

Wat wij hier in Indië noodig hebben is een levensdoel dat niet slechts om onze eigen armzalige huid en onze eigen armzalige belangen draait. Naar mijn meening is het doel dat ik in dit stukje aangeef, de moeite waard om voor te leven, Als men ons niet wil helpen, dan doe men zelf wat in de aangegeven richting. De toestand kan en mag zoo niet blijven, zij *moet* veranderen.

Om nu tot de Witte-Kruis-kolonie terug te komen: Nog deze maand verwachten wij daarop ook eenige honderde javaansche kinderen, die wij daar op verzoek van den heer Sythoff, resident van Semarang, opnemen. **Resident Sythoff toont in de geheele zaak hartelijke sympathie en belangstelling en ik heb persoonlijk een zeer weldadigen indruk van hem ontvangen.** De heer H. van Kol heeft stellig beloofd ons op zijn terugreis een bezoek te brengen.

Om sneller te kunnen handelen ben ik, althans voorloopig, gaan arbeiden onafhankelijk van het Leger des Heils. Wat later kan gebeuren, kan ik nu nog niet zeggen. 1)

Indien men mij bijdragen wil zenden, zende men die aan den directeur der Witte-kruis-kolonie bij Salatiga.

Ik heb dit stukje geschreven *on the speer of the moment*, omdat kiespijn en malaria mij verhinderen anderen arbeid te doen.

De lezer houde dit s. v. p. bij de lezing in het oog,

Ten slotte een woord van hartelijken dank aan den assistent-resident van Salatiga, aan majoor Happé, de europeesche ingezetenen aldaar en aan het Salatiga-comité. De heer van der Spek, hoofdonderwijzer toont, door geregeld bezoek veel belangstelling en geeft alle medewerking waartoe hij in staat is.

De uwe in dienst van God en de menschheid.

A. VAN EMMERIK.

Salatiga, 7 Mei.

---

1) De heer van Emmerik was vroeger O. I. ambtenaar. De dood zijner eerste echtgenoote greep hem zóó aan, dat hij officier van het Heil's leger werd. Sedert eenigen tijd schijnt hij zich van die corporatie te hebben afgescheiden.

INGEZONDEN.

Javaansche Vrouwen.

Prinsenhage, 4 Juni 1902.

Geachte Redactie,

Misschien vindt U het niet onbelangrijk te vernemen, dat ik, naar aanleiding van het bezoek van mijn man aan den Regent van *Japara*, een uitvoerig schrijven mocht ontvangen van zijn oudste dochter *Raden Adjeng Kartini.*

Het spreekt van zelf, dat ik sinds jaren tal van brieven ontvang van allerlei vrouwen, brieven die mij dikwijls een blik vergunden in de edelste zielen en de klaarste verstanden. Welnu, den brief van dat Javaansche meisje reken ik tot de mooiste en edelste die ik ooit ontving. Niet omdat taal en stijl de welopgevoede beschaafde vrouw verraden, maar omdat de vertrouwelijke mededeelingen mij doen onderkennen de *geroepene*, de voorbestemde tot iets groots, Deze meisjes, — want jonkvrouw *Kartini* spreekt uit naam der beide zusters, — zijn niet alleen maar bewijzen van de beschaafbaarheid van den Javaan, ze zijn veel meer, *oneindig* meer.

Ze zijn de draagsters en de kweeksters van één dier stoute idealen, die machtig-hervormend blijken waar de gelegenheid tot verwezenlijking gegeven wordt. Ze hebben een plan, ze hebben een doel, ze hebben een streven, ze hebben een liefde. Met haar volk staan ze nog op het standpunt van „noblesse oblige", dat in onze meer demokratische maatschappijen in onbruik raakt, en dat toch, ook in overdrachtelijken zin, zulk een schoone spreuk is. Hoe beschamend hoog voor degenen, die nooit verder denken en droomen dan eigen belang, vatten deze twee edele meisjes deze zinspreuk op! Op éénmaal, en zonder voorbehoud, hebben ze mijn sympathie gewonnen en mijn innige bewondering. En dat zouden ze doen van iederen weldenkende, mocht ik den vertrouwelijken brief openbaar maken in uw blad.

Ik ben van plan, hiertoe de toestemming te vragen.

Want Uw publiek *moet* het nader leeren kennen, dat geestdriftvolle zusterpaar, bestemd om voor de Javaansche vrouwen te worden wat *Pundita Ramabai* was voor háár Hindoesche zusteren: de verkondigster van een nieuwen dageraad.

Ik zeg: uw publiek *moet* ze leeren kennen. Want als het mijn man niet zou mogen gelukken Regeeringssubsidie te krijgen voor deze vrouwen van goeden wil en groote gaven, dan moeten ze particulier geholpen worden. Zooveel gloeiende ijver, zooveel vurige geestdrift, zooveel frisch ideaal, ze mógen niet werkeloos en machteloos verkwijnen in den engen kring der kaboepaten, — ze moeten een wijd en groot arbeidsveld hebben. De opvattingen dezer meisjes zijn zoo rein en hoog, zoo echt apostolisch, dat zij *moeten* geholpen worden in haar streven. Helpt de Regeering niet, dan moeten zij worden de pleegkinderen van „Oost en West", en dan moet uit gemeenschappelijke bijdragen een fonds worden bijeengebracht waaruit zij hier te lande haar studiën kunnen voltooien, en zich verder vormen tot eene taak, die men niet met zóóveel geestdrift kan opvatten of men moet er toe *geroepen* zijn. En zelfs wanneer de Regeering fondsen verstrekt, moeten *wij* hun geven: liefde, huiselijken omgang, goed voorbeeld en edele indrukken.

In afwachting van de toestemming om den naiven geestdriftigen brief in zijn geheel te mogen plaatsen, neem ik éene zinsnede er uit over, die bewijst hoe zuiver deze Javaansche meisjes voelen: „'t Ligt geenszins in onze bedoeling van de Javanen Europeesche-Javanen te maken! Ons idee is, haar naast de mooie eigenschappen die zij zelf bezitten, het mooie van andere volken te geven, niet om hun eigene te verdringen, te vervangen, maar om ze te *veredelen.*"

Beter, fierder en humaner standpunt is voor volksopvoedsters niet denkbaar.

De toekomst zal, hoop ik, bewijzen dat ik niet te veel heb gezegd van deze belangwekkende meisjes, en dat ik niet voor onwaardigen de sympathie heb gevraagd van het publiek dat „Oost en West" leest.

Met dank voor de plaatsruimte

Hoogachtend,

NELLIE VAN KOL.

PRINSENHAGE, 4 Juni 1902

Mevrouw N. v. K. zond ons den brief van Raden Adjeng Kartini ter lezing en wij kunnen niet anders zeggen, dan dat het ons leed doet, dat wij niet al dadelijk de vergunning hebben om hem in ons blad bekend te maken. De inhoud is vooral ook belangrijk omdat hij in eenvoudige termen, die van een edel gemoed en van oprechtheid getuigen, zulk een goed beeld geeft van de Javaansche aristocratie, die wij gebruiken om over den inlander te regeeren.

Met N. v. K. zijn wij het volkomen eens, dat aan die beide energieke vrouwen, Raden Adjeng Kartini en hare jongere zuster Roekmini, de gelegenheid moet worden gegeven om zich in Europa te bekwamen voor de moeilijke maar edele taak, die zij op zich willen nemen, de ontwikkeling van het Javaansche volk door den invloed der vrouw.

Hoe dit zal geschieden? Dit zal de tijd leeren, maar dat „Oost en West" ze goed ontvangen zal en ze in alle opzichten van dienst zal zijn, zooals de geestdriftvolle schrijfster van den aan de Redactie gerichten brief bedoelt, lijdt geen twijfel. R. C.

Over het ontstaan van den Max-Havelaar.

Geachte Redacteur.

Gelieve aan onderstaande regelen een plaats in te ruimen in uw veel gelezen Koloniaal Weekblad, Orgaan der Vereeniging „Oost en West."

Onder voorloopige dankbetuiging,

Hoogachtend

den Haag, 13 Juni 1902. L. C. van Vleuten.

Ik heb hier vóór mij liggen, het bijblad van het Koloniaal Weekblad, van Donderdag 29 Mei 1902.

Door toevallige omstandigheden is dat bijblad mij nu eerst onder de oogen gekomen, en kan ik den inhoud daarvan eerst nu bespreken.

Onder het hoofd: „Los en Vast" wijdt zekere B a t a v u s A f r i c a n u s, iemand die, alhoewel schrijvende onder pseudoniem, blijkbaar geheel ter goeder trouw is, en in een postcriptum machtigt hij de Redactie zijn naam te noemen aan hen, die dien weten willen, in 't belang der zaak welke hij meent te moeten voorstaan.

Ik evenwel, alhoewel B. A. bestrijdende, heb geen behoefte zijn waren naam te weten. Ik strijd niet tegen personen, het zoude mij zelfs leed doen, iemand door mijn geschrijf te kwetsen. Ik schrijf alleen in het belang der waarheid, en tegen, wat mij voorkomt te zijn een letterkundige ketterij, zoo al niet tevens een onrecht aan de nagedachtenis van Multatuli.

En thans ter zake.

Batavus Africanus wijdt in zijn Los en Vast eerst eenige beschouwingen aan het jongste hoogst onaangename weder in Mei, en roept uit: „Gelukkig de „mensch welke van de wateren onder den heerlijken „blauwen zuidelijken hemel niet heeft gedronken, opdat „hem of haar, het zoet verlangen er naar niet kwelle, „in den, vroeger zoo dikwijls door dichters bezongen „Mei-maand van 't noorden."

En verder:

„'t Is in verband met 't bovenstaande wel merk„waardig hoe zich dikwijls de warmte, de gloed van „'t zuiden, afspiegelt in de werken van groote meesters. „Ik durf beweren" — en nu juist tegen d i e bewe„ring trek ik te velde — „dat Multatuli's mooiste „fragmenten uit den Max Havelaar, onder dezelfde „omstandigheden overigens in het kille noorden niet „tot uiting zouden zijn gekomen in dien vorm."

Batavus Africanus vermeent dus, dat de prachtige Max Havelaar geheel of ten deele is ontstaan, geheel of gedeeltelijk is geschreven, niet in het kille noorden, maar in — en onder de inspiratie van — het tropisch klimaat, onder den „heerlijken blauwen zuidelijken hemel."

Inteekenbillet voor niet-leden.

Ondergeteekende ....

wensch *Donateur-trice / Lid* *te worden van de Vereeniging* „Oost en West" *tegen betaling eener jaarlijksche contributie van f* .... *of door eene gift in eens van f* ....

Hand eekening en volledig duidelijk adres.

....

.... den ....

NB. Contributie van ƒ 5 of gift in eens van ƒ 100 voor **Donateurs.**
Voor **Leden** contributie tot een minimum van ƒ 1.— 's jaars.
Om 't orgaan te ontvangen moet men minstens ƒ 1.50 's jaars betalen.
Doorslaan wat men niet wil.

De 's-Gravenhaagsche Boek- en Handelsdrukkerij voorheen Gebr. Giunta d'Albani.

Bijblad

VAN

HET KOLONIAAL WEEKBLAD

Donderdag 19 Juni 1902.

Welnu! die meening is ten eenenmale onjuist!

Douwes Dekker heeft dien geheelen prachtigen gloedvollen Max Havelaar geschreven onder de meest ongunstige, onder de meest déprimeerende omstandigheden; geheel in het kille noorden niet alleen, maar zelfs lijdende van de koude, met somwijlen verkleumde en door koû kromme vingers, gescheiden van vrouw en kind, gebukt onder geldelijke zorgen; geknakt door het vruchtelooze van zijne brieven aan *van Twist*; en eindelijk den romanvorm te baat nemende, om te trachten zijne denkbeelden omtrent een meer humane behandeling van den Javaan ingang te doen vinden.

In zijne *„Aanteekeningen en ophelderingen bij de uitgaaf van* 1875", op pagina 260 van Max Havelaar, achtste, naar de 7e door zijn weduwe herziene druk Uitgevers Maatschappij Elsevier, 1891, lezen wij daaromtrent het navolgende:

„Bij vallen en staan ben ik nu de correctie door„geworsteld, een correctie, die me meer kost dan 't „schrijven zelf. In den winter van 1859 immers, toen „ik gedeeltelijk in een kamertje zonder vuur, gedeel„telijk aan een waggelend en smerig herbergtafeltje „te Brussel omringd van goedmoedige maar tamelijk „onaesthetische farodrinkers m'n Havelaar schreef, „meende ik iets te zullen bewerken, iets uit te richten, „iets tot stand te brengen."

Helaas! de arme geniale schrijver, dichter, satiricus, criticus, moralist en hervormer, zooals Vosmaer hem ten rechte noemt, hij, die zoo voortdurend aanspoorde om toch te leeren *lezen*, heeft blijkbaar nog niet eens kunnen bewerken, dat het geheele beschaafde publiek van Nederland, en daartoe behoort B. A. toch voorzeker, ook bekend werd met de diep treurige en tragische omstandigheden waaronder de prachtige en van heiligen gloed tintelende Max Havelaar werd geschreven, omstandigheden zóó diep treurig en ter neer drukkend, dat daardoor nog hooger waarde aan dat meesterstuk moet worden toegekend; en het haast onbegrijpelijk is, dat zóó heerlijke vrucht kon rijpen onder zóó ongunstige toestanden, in het kille gure noorden!

Voorzeker is de inhoud van dit gedeelte van „Los en Vast" aan de aandacht van uwe Redactie ontsnapt; anders ware daaronder voorzeker van uwe hand dadelijk een protest en terechtwijzing neergeschreven.

Maar het is en blijft te betreuren, dat de door mij gewraakte onjuiste mededeelingen omtrent een zoo algemeen bekend prachtwerk over onze Oost Indische toestanden heeft kunnen verschijnen en nog wel zonder een enkel woord van protest, in een Koloniaal Weekblad, gewijd aan de belangen van onze Oost- en West-Indische Koloniën.

Het is treurig, maar waar!

* * *

Het door den inzender bestreden gedeelte van L. en V. was onze aandacht niet ontsnapt, maar wij hebben het anders begrepen dan de heer V. V.

Wij meenden, dat B. A. bedoelde, dat Douwes Dekker zijn Max Havelaar niet zoo zou hebben kunnen schrijven als hij hem geschreven heeft, wanneer hij niet de indrukken daarvoor had opgedaan in 't heerlijke land der zonne.

Wij lieten die opvatting voor rekening van B. A, omdat het niet aan zou gaan in discussie te treden met iederen inzender, wiens opvatting men niet deelt.

R. C.

Een nieuwe Indische Industrie:

In meer dan één Indisch blad vinden wij het volgende:

Bij het bouwen in Nederland wordt voor metselwerk dat onder water moet komen, gebruik gemaakt ván de zoogenaamde Andernach'sche tras, die met het zand en kalk gemengd wordt, en zoo een uitstekende hydraulische specie geeft, die naar de ervaring van eeuwen zich ook uitstekend houdt op den langen duur.

Hier in Indië behelpen wij ons met de bekende Roode Cement, of gestampte metselsteen, die soms vrij goed, maar, zooals allen deskundigen bekend is, zeer onbetrouwbaar voor belangrijke werken moet worden beschouwd. Daarom werd reeds sedert geruimen tijd naar een goed bruikbaren tufsteen gezocht, die evenals de Andernach'sche een geschikte tras kon leveren, en werd in 1885 een dikke tuflaag ontdekt in het Moeria-gebergte, die uitstekende resultaten leverde. Door verschillende oorzaken liet de ontdekker, de toenmalige mijn-ingenieur A. Stoop, de zaak rusten, tot het onderzoek eenige jaren geleden weer hervat werd, en ruim een half jaar geleden tot de oprichting van de „Moeriatras Exploitatie-Maatschappij." gevestigd té Amsterdam.

De tuf-afzetting komt voor op een der oostelijke uitloopers van het Moeria-gebergte in Japara, boven de suikerfabriek „Pakkis" in de buurt van Tajoe, en vormt een massieven bergrug, waarin op sommige gedeelten de tufsteen aan den dag komt, op andere daarentegen door een laag roode aarde van 1 à 2 M. bedekt is. Het terrein is daar zeer geaccidenteerd en het bleek noodig te zijn voor den afvoer een klein smalspoor-lijntje aan te leggen, dat de groeve verbindt met een goeden karreweg. In dit lijntje komt een zoogenaamde „Bremsberg-Bahn" voor, waarbij de neergaande trein den opgaanden optrekt door middel van een kabel, zonder dat verder eenige beweegkracht noodig is

De tufsteen wordt, na gedroogd te zijn gemalen op het etablissement dat beneden ligt, niet ver van de suikerfabriek „Pakkis", en van daar in dichte zakken verpakt, geëxpedieerd.

De tras is bij het onderzoek hier en in Europa, gebleken te zijn van uitstekende qualiteit; men wilde niet over een nacht ijs gaan, en daarom heeft het onderzoek veel tijd in beslag genomen.

Hoewel de buitengewoon lage prijs, waarvoor op de meeste plaatsen Roode Cement verkocht wordt, een algemeene concurrentie met dat artikel niet mogelijk maakt, hoopt de Maatschappij dat voor allerlei werken, waarvoor men een meer vertrouwbaren mortel wenscht, en overal daar waar anders Portl. Cement gebruikt zou worden voor de specie, van de Moeriatras-mortels gebruik gemaakt zal worden, hetzij als tras kalk-mortel hetzij als tras-Cement-mortel (P.Cement, gemengd met tras, een specie die volkomen bestand is tegen zeewater, hetgeen met zuivere P. Cement-mortels niet het geval is).

Meerdere details kunnen belangstellenden vinden in twee brochures door de Maatschappij uitgegeven, „Iets over Moeriatras en haar eigenschappen", en „Mededeelingen over de eigenschappen en het gebruik van de Moeriatras" de eerste brochure is meer bepaaldelijk bestemd voor ingenieurs en andere technici, de laatste voor niet-deskundigen.

Beide zijn gratis te verkrijgen bij de generaal-agenten der Maatschappij: de Maatschappij v/d Linde en Teves, Semerang Soerabaia, en de agenten te Batavia, de Heeren Gentis en Co."

VERLOTING
ten behoeve van den
NOODLIJDENDEN JAVAAN.

Doet elk blijk van belangstelling in het treurige lot der bevolking van Midden-Java ons goed, te blijer zijn wij, wanneer zulk een bewijs van warm-mêegevoelen komt *van echt-Nederlandschen kant.* Daarom is het, dat wij met enthousiasme en dankbaarheid begroeten het plan van

Mevrouw N. E. MAERTENS—HUGELOT,
Koningin-Emmakade 30,
ALHIER,

om een prachtige, door haar zelf gehaakte sprei te verloten *ten behoeve van den noodlijdenden Javaan.* De sprei is te zien in het bekende magazijn der firma PANDER EN ZONEN in de Wagenstraat alhier. Behalve *bij die firma*, zijn loten (à f 0.50 het lot) verkrijgbaar:

a. Ten huize der vriendelijke schenkster,
b. Bij den Secretaris der vereeniging „Oost en West", *Heerengracht* 4,
c. Bij de drukkers van het Koloniaal Weekblad, *Haagpoort* 4 (uitkomende in de Spuistraat, dicht bij de Passage).
d. bij de firma PANDER EN ZONEN alhier.

Moge deze edelmoedige poging eener Nederlandsche vrouw, om het leed van wie weet hoevelen in die verre gewesten te helpen verzachten, met schitterenden uitslag bekroond worden en haar voorbeeld navolging vinden. Duizenden en tienduizenden zijn er in het rijke Nederland, voor wie f 0.50 zoo goed als niets beteekent; dat zij deze mooie gelegenheid, om een goede daad te verrichten, toch vooral niet ongebruikt voorbij laten gaan. Voor f 0.50 kan op ons arm Java zooveel bittere ellende worden gelenigd. En de gelden worden goed beheerd en goed besteed.

Raadgevingen voor Indië.

Gaarne zullen wij voldoen aan den wensch van Mevrouw CATENIUS—VAN DER MEIJDEN (zie nº. 13 van dit weekblad), om de rubriek *„Wenken voor Indië"* uitsluitend voor haar gereserveerd te houden en de mededeelingen van anderen op dit gebied op te nemen onder een ander hoofd: *„Raadgevingen voor Indië"*.

Hoe meer van die mededeelingen er binnen komen, hoe liever het ons zal zijn; wij stellen ons voor, ze *doorloopend te nummeren*; degeen die naar de een of andere „raadgeving" wenscht te verwijzen, zal dan kunnen volstaan met het noemen van haar nummer en van dat van het blad, waarin het voorkomt.

Met verlangen zien wij de verschijning tegemoet van de drie, door Mevrouw CATENIUS aangekondigde werken, die zeker voor zeer velen van groot nut zullen wezen.

R. C.

Als **eerste** nummer dezer rubriek plaatsen wij het ondervolgend schrijven.

No. 1.

Aan
de Redactie van het Koloniaal Weekblad
te 's-Gravenhage.

WelEdele Heeren!

Misschien was het niet ondienstig om het ondervolgende meer algemeen bekend te maken.

Eenigen tijd geleden ontving ik uit Indië (Batavia) een kistje dat alleen aan eene zijde 5 cM. te lang was; maar overigens wat gewicht en afmeting betreft best als postpakket had kunnen verzonden worden. De inhoud had weinig handelswaarde.

Dat kistje was verzonden per stoomschip Princes Sophie van de Maatsch. Nederland en te Batavia was betaald voor vracht enz. tot den Haag / 3.45. Tot het in ontvangst nemen van dat kistje vervoegde ik mij bij de firma Crans & Co., agenten der „Nederland" in den Haag. Eenigen tijd daarna werd mij het kistje tehuis bezorgd en moest ik behalve f 1,25 aan inkomende rechten nog f 1.95 aan andere onkosten betalen; zijnde:

ligten paspoort	f 0.40
losgeld weegloon	0.40
thuis bezorgen	0.65
porto telegrammen	0.50
totaal	f 1.95

Zoo'n onkosten-rekening is zeker niet aanmoedigend voor die wijze van verzending. Misschien is het niet ondienstig om de leden van Oost- en West en andere belanghebbenden te waarschuwen, dat zij voor die kleinigheden zoo min mogelijk de tusschenkomst van dat expeditie-kantoor inroepen.

Door ondervinding wijzer geworden liet ik eenigen tijd later een dergelijk pakket, per Rott. Lloyd-stoomer verzonden, niet door tusschenkomst van een expeditiekantoor in ontvangst nemen en dat even groot en zwaarder pakket kostte mij slechts 30 cent vracht van Rotterdam naar den Haag, zonder andere onkosten dan alleen de invoerrechten.

Het is wel jammer dat afmeting en gewicht van postpakketten naar Indië zoo beperkt zijn. Vooral de lengte afmetingen. Parapluis en wandelstokken kunnen daardoor niet op die wijze verzonden worden. Als een zeker verband tusschen familie betrekkingen en vrienden in Moederland en Koloniën is een goede postpakket dienst veel waard, maar daarvoor moet het dan ook zoo volmaakt mogelijk zijn. Bij voorbaat dankende voor de kennisname zelfs al vindt U het publiek maken onnoodig, verblijf ik gaarne met de meeste Hoogachting,

Uw dienstw. Dienaar,
N. M. VAN DER HAM,
Lid der Vereeniging Oost en West.

Djambi en Bandjarmasin.

Uit het *Bat. Nwsbl.* nemen wij het volgende over:

Djambi. Als toelichting op de telegrammen uit Palembang, betreffende Djambi, eergisteren door ons ontvangen, kunnen wij nog het volgende mededeelen.

Den eersten Mei rukte kapitein Kilian met een colonne ter sterkte van drie secties amboineesche geweerdragenden en zestig dwangarbeiders voor den trein, van Rantau Gedang uit, om Poeloe Bajoer, dat op de kaart aangewezen staat als Rantau Bajoer, te verrassen. Bij deze colonne waren ingedeeld twee officieren, terwijl Rantau Gedang bezet zou blijven door een sectie Europeanen, de zieken en een deel van den trein.

Men rukte op dwars door het bosch dat ongeveer twee en een halven kilometer ten zuiden van den rechteroever der Tambesi gelegen is, doch door de onbekendheid van de gidsen met het terrein kwam men eerst den 4dén Mei des namiddags te zes uur op de plaats van bestemming aan, nadat men zich. om vlugger te kunnen marcheeren, losgemaakt had van den trein die onder dekking werd achtergelaten.

Terstond werd overgegaan tot den aanval op Poeloe Bajoer, welke aanval uitmuntend gelukte; de verrassing slaagde volkomen, zoodanig dat wij zonder verliezen meester werden van de plaats, waar de vijand elf dooden, eenige voorlaadgeweren en een groote hoeveelheid munitie achterleit.

Men moest echter wegens gebrek aan levensmiddelen den volgenden dag reeds terug, bij welke gelegenheid wij tegenvolge van vijandelijke beschieting een gewonde kregen; het was echter niet der moeite waard, want de amboineesche sergeant Makalam, algemeen stamboeknummer 20920, kreeg slechts een matten kogel tegen den rechterelleboog. Den 8en Mei bereikte men Rantau Gedang weder.

Het terrein zag er alles behalve aangenaam uit, was onbewoond en absoluut ongeschikt voor troepen, daar volgens den opnemer de hellingen soms meer dan zestig meter hoog waren. Verscheidene liepen onder een helling van ongeveer 30º, terwijl enkele nog steiler waren.

Aangezien bovendien het terrein door de aanhoudende regens flink doorweekt was, waardoor de voeten zacht werden, kwam men terug met een groot aantal zieken d. w. z. menschen met been- en voetwonden. Behalve die lastige wonden zou de gezondheidstoestand der troepen zelfs goed genoemd kunnen worden en de geest die onder onze militaiaren heerscht, is uitstekend.

Geëvacueerd van Djambi. Met het stoomschip *Reijniersz* werden eergisteren naar hier geëvacueerd van Moeara Tambesi (Palembang), afkomstig van het tweede bataillon, de eerste luitenant der infanterie G. Aars en de tweede luitenant C. Velds, benevens 75 mindere militairen.

Uit Bandjermasin wordt geschreven aan het *Bat. Nbl.*:

Zooals ik in mijn vorigen brief schreef bestond het plan een verkenning te gaan maken naar Bras Koening aan de Menawingrivier gelegen. Dit plan nu is ten uitvoer gebracht.

Den 22en rukten wij dan uit onder bevel van den kapitein van Kesteren met een colonne ter sterkte van 140 bajonetten, met de opdracht te marcheeren naar Bras Koening en deze plaats te nemen. Wij hadden geen veine, want weldra bleek ons dat de gidsen absoluut niet bekend waren met het terrein: de gevolgen bleven dan ook niet uit, want wij bereikten wel de rivier, dat is de Menawing, maar het doel zelf konden wij niet halen. Toch hadden wij dien dag voeling met den vijand, hetgeen ons te staan kwam op het verlies van twee man, waarvan één, een europeesch fuselier zwaar, de andere, een inlandsch sergeant, licht gewond werd. Wij bivakkeerden dien nacht aan de Menawing, werden Goddank niet verontrust door beschieting en keerden den 23en naar Pelambang terug. Ik zeg dat wij Goddank niet verontrust werden, want het is altijd hoogst onaangenaam, als men midden in den nacht wakkergepoft wordt; de weinigê nachtrust is werkelijk wel noodig, want het terrein is hier uiterst zwaar en drassig.

Dat aan een opgeven van het eenmaal gemaakte plan niet kon worden gédacht, is natuurlijk; wij verkenden daarom den 24en en 25en met verschillende patrouilles het terrein, wonnen zooveel mogelijk inlichtingen in en verbeterden zoo goed en kwaad als het ging het pad.

Van vijanden bespeurden wij niets; dat ze er echter geweest waren bewezen de vele randjoes die overal geplant waren; door een van deze onhebbelijke dingen werd een inlandsch fuselier gewond.

Den 26en rukten wij uit, weder ter sterkte van 140 bajonetten en evenals den vorigen keer onder bevel van kapitein van Kesteren. Ditmaal hadden wij het er bepaald opgezet het doel te bereiken. Wij kwamen dan ook te Bras Koening, welke plaats na een kort doch hevig vuurgevecht door ons werd genomen. Blijkbaar waren de vijanden daar niet op verdacht; zij rekenden er stellig niet op dat wij tot zoover door zouden dringen, zoo moet tenminste worden aangenomen, afgaande op het eten, dat bereid was en hier en daar reeds opgeschept. Het gevolg van deze onaangename stoornis in den maaltijd was dan ook dat de vijand met achterlating van twee dooden een goed heenkomen zocht. Volgens later ingekomen berichten moeten ze ongeveer vijftien dooden en gewonden gehad hebben. Wij zijn er dien dag echter ook niet zonder kleerscheuren afgekomen, want wij telden twee zwaar gewonde inlandsche fuseliers, waarvan sedert een overleed; een levensgevaarlijk gewond europeesch fuselier en vier niet levensgevaarlijk gewonde personen waaronder een dwangarbeider. De nacht ging weder rustig voorbij; wij betrokken op de plaats zelf een bivak moet u weten, want het terrein in den omtrek moest den volgenden dag worden doorzocht en afgepatrouilleerd; dit gebeurde op den 27en, wij vonden echter van de vijanden geen spoor; of ze genoeg hadden van den 26en of dat ze weder iets nieuws bedenken, weet ik niet; maar ik houd het er voor dat het laatste het meest waarschijnlijke is, want van een vijandelijke bevolking, die niet eerst een duchtig pak slag gehad heeft, waarbij heel wat dooden en gewonden vallen, is men nimmer zeker.

Den 28en April aanvaardden wij den terugtocht over Pelambang en kwamen ongemoeid te Prioek Tjahoe aan.

Volgens hetgeen ik gehoord heb, is de toestand in de Boven Dossoen goed; de bevolking houdt zich rustig.

Den eersten Mei keerden de resident en de militaire commandant met de Flores naar Bandjermasin terug, zoodat wij waarschijnlijk eenige dagen rust krijgen.

Varia.

Onderwijs en Politie. In de Semarang-Courant lezen wij het volgende:

„Op verzoek der ouders van een der leerlingen van het gymnasium Willem III te Batavia die ontgroend zou worden, wordt thans bij het uitgaan der lessen toezicht gehouden door de politie.

Door den directeur van het gymnasium zullen de nieuwe leerlingen een kwartier vóór het eindigen der lessen in de gelegenheid gesteld worden het gebouw te verlaten om dit ontgroenen zooveel mogelijk tegen te gaan. De maatregel van toezicht door de politie werd noodzakelijk, omdat een der ouders gedreigd zou hebben zijn zoon een geladen revolver mede te zullen geven om zich tegen het ontgroenen te kunnen verzetten."

Onderwijs en Cholera. „Met het oog op den ongunstigen gezondheidstoestand heeft de geneeskundige commissie voorgesteld alle scholen te Soerabaia om 11 uur te sluiten."

Moord op Mevr. Thiele te Padang Toealang. Zaterdagavond 10 Mei j.l. werd mevrouw Thiele van Padang Toealang Deli(?), gedurende de tijdelijke afwezigheid van haar echtgenoot, door een Bengaleschen oppasser vermoord. De moordenaar werd gevat en bekende.

(*Nieuws v. d. Dag voor N.-I.*)

De 1ste luitenant Jhr. H. C. Goldman werd bij het doorzoeken van een huis in Kampong Djirat Manjang (?) (*Pidië*) door een rentjong-steek levensgevaarlijk gewond; de aanrander sneuvelde.

De Ardjoeno stoot, naar men uit *Lawang* aan het *Soerab. Hbl.* bericht, uit één zijner toppen een vrij zware rookkolom uit. Dit verschijnsel werd in lang niet opgemerkt.

Tegen de Lepra. Volgens het *Bat. Nwbl.* bestaat het voornemen, in eenige schaars-bevolkte landstreken, o. a. op het eiland *Noesa Kambangan*, bij Tjilatjap, kolonies van lepralijders te stichten, die daar, vrij wel geïsoleerd, het landbouwbedrijf kunnen uitoefenen en tegelijkertijd verpleging vinden. De reis van Dr. KIEWIET DE JONGE naar dat eiland en Tjilatjap zou tot doel hebken; een onderzoek naar de geschiktheid van het terrein voor de oprichting van dergelijke gestichten.

Een Schat. — Mevrouw (het knappe, nieuwe dienstmeisje ondervragend): Dahpne? Neen, die naam is te romantisch, hier zijn jongelui in huis. Je zult er toch niets tegen hebben bij je achternaam genoemd te worden?

— Daphne: In het geheel niet mevrouw, daaraan ben ik zelfs gewend.

— Mevrouw: Hoe is dan je achternaam?

— Daphne: Schat, mevrouw! (*Deli Courant.*)

Rozen en Winterflanellen. Van Lady Curzon van Kedleston voorheen de juffrouw Mary Leiter van Chicago, wordt de volgende geschiedenis verhaald:

Te Washington maakte een jonge attaché bij een der gezantschappen haar in het oogloopend het hof, totdat hij naar aanleiding van een grappig voorval, zijn post moest opgeven.

De jonge man, die op haar verzot was, wetende, dat juffrouw Leiter naar een bal zou gaan, ging op zekeren dag uit en bestelde eene groote doos vol Amerikaansche schoonheidsrozen, welke hij medenam.

Onderweg naar huis kocht hij ook eenige winterflanellen enz

Een der doozen gaf hij aan zijn knecht, terwijl eenige uren later juffrouw Leiter de andere opende, welke vergezeld ging van een kaartje, waarop een verzoek stond: „Draag deze om mijnentwille."

Deze doos bevatte . . . . de flanellen onderkleeren van den jongen diplomaat!

De geschiedenis werd spoedig bekend en drong door tot de club van den jongen man. die spoedig daarna verplaatsing aanvroeg en verkreeg omdat hij volstrekt niet gesteld was op al de spottende opmerkingen, die te zijnen koste gemaakt werden. (*Deli Courant.*)

Een heerlijke hap. Twee oorlogsmatrozen liepen gisteren op de passar besar te kuieren en kwamen bij een koopvrouw terecht die lerak-vrachten verkocht. Deze vruchten zijn bitterder dan kinine en worden door den Javaan bij wijze van zeep gebruikt voor het wasschen van zijn kleêren. Een der Jantjes nam een vrucht en deed er een flinken hap in met het natuurlijk gevolg dat hij een vreeselijk leelijk gezicht trok. Zijn maat lachte hem hartelijk uit, maar de koopvrouw maakte beenen omdat zij bang was dat het koopje op haar verhaald zou worden. Dit bleek geheel onnoodig, want de beide matrozen kuierden bedaard verder. (*Loc.*)

ERRATA.

In de **„Boekaankondiging"**, voorkomende in nº. 13 van dit Weekblad komt ééns *„Westkust van Sumatra"* en eens *Sumatra's Westkust"* voor. Men leze *„Oostkust van Sumatra"* en *„Sumatra's Oostkust."*

R. C.

Inhoud van Nederlandsche Tijdschriften voor Oost- en West-Indië.

Vragen van den Dag 17e jaarg. (1902), a fl. 6.

Dr. H. Blink: Nieuw-Guinea in betrekking tot Nederland (met afb.). — De internationale suikerconventie en haar invloed op onze koloniën.

Elsevier's Geill. Maandschr. 12e jaarg. (1902), afl. 6.

Dr. H. van Cappelle: Bij de Indianen en boschnegers van Suriname, (met afb.). [slot.]

Eigen Haard. Zaterdag 14 Juni 1902.

Bintang Djaoeh: Rumphius, „De blinde Ziener" van Ambon. (1702—15 Juni—1902.) Met portret en illustr.

De Economist. 51e jaarg. Juni 1902.

Nieuwe kabelverbinding met Ned.-Indië. — Stoomvaartlijn Java—China—Japan.

De Indische Mercuur. 25e jaarg. 17 Juni 1902.

Rumphius-herdenking. 1702—1902. — Cultuur en exploitatie van sisalhennep (henequen) in Mexico. — Zaaiing- en ander suikerriet in Barbados, 1901. — Maatregelen tegen verspreiding van den hemileia in de Fransche koloniën. — Verbetering van de haven te Singapore. — De suikerconventie in Frankrijk. — Britisch-India and its Trade. — Uitvoer naar Brazilië.

Verzending O.-I. Mail.

VOOR DEN HAAG.

Amsterdam, Nederl.,	20 Juni	4 Juli	11.20 's av.
Rotterdam, Lloyd,	27 „	11 „	11.30 's av.
Genua, Nederland,	1 Juli	15 „	9.15 's av.
Marseille, Lloyd,	24 Juni	8 „	7.45 's av.
Marseille, Fr. dienst,	28 „	12 „	7.45 vm.
Brindisi, Eng. dienst,	20 „	4 „	1.— mid.
Napels, Duits. dienst,	23 „	7 „	9.45 's av.

Via Marseille: Suppletoire verzending van brieven, briefkaarten en aangeteekende stukken den dag volgende op den aangegeven maildag te 7.45 vm.

Via Napels: Suppletoire verzending den dag, volgende op den aangegeven maildag te 12, doch de aansluiting op het vertrek der booten is daarvan niet verzekerd.

MAIL SURINAME.

Amsterdam, Nederl.,	30 Juni	14 Juli	11.20 's av.
Southampton, Eng.,	23 „	7 „	11.30 's av.
St. Nazaire. Fr.,	8 Juli	8 Aug.	7.45 vm.

MAIL CURAÇAO.

Via Genua den 3n van elke maand, alleen op verzoek. Elken Dinsdag en Vrijdag 6.30 's av. via Southampton en Queenstown en New-York.

MAIL CONGO.

Lissabon den 3n en den 18n van elke maand 8.19 m.

MAIL CANARISCHE EILANDEN.
(Teneriffe.)

Southampton. Elken Vrijdag 7.24 's av.
Liverpool. Elken Maandag 7.24 's av.

ADVERTENTIEN.

BOEKHOUDEN.

Opleiding voor examens en praktijk
door G. L. REINDERHOFF,
BARENTSZSTRAAT 38a, Den Haag.
Leeraar M. O. Boekhouden, Assistent v/h. Nederl. Inst. van Accountants, Gedipl. en pract. Boekhonder.

Leeraar M. O.

SCHOONSCHRIJVEN.

Verbetering van slecht, moeilijk schrift in fraai, vlug loopend, volgens practische, vlugge methode. Aanbevolen in het belang van studeerenden, handelsbedienden, ambtenaren en allen, die werkzaam zijn in of solliciteeren naar administratieve betrekkingen.

Opleiding voor Examen M. O.
Buiten Den Haag les per correspondentie.
Billijke voorwaarden.

A. A. KNUIJVER & ZONEN,

Gedempte Raamstraat 11-12,
'S-GRAVENHAGE.
Hofleveranciers.

Nederlandsche Fabriek van **Borduur- en Passementwerken, Galonweverij** à Jacquard, **Photografiën** en **Teekeningen** van Vaandels. **Maconieke Artikelen** enz. worden franco ter inzage gezonden.

Zilveren Medaille Wereldtentoonstelling
PARIJS 1900.

Bekroond te Amsterdam met Gouden Zilveren Medailles.

SPIEGELS.

Een uitstekend **adres** voor het aanschaffen van **SPIEGELS, SCHILDERIJEN, PORTRETLIJSTEN, LIJSTEN voor OLIEVERFSCHILDERIJEN, MORA-STANDAARDS,** enz. enz., **Nieuwe Haven 140—141,** is de fabriek, waar deze artikelen worden gemaakt, solide en zeer billijk.

GROOTE KEUZE
Gravures, Etsen, Imitatie-Aquarellen, enz.

Inrichting tot het **opnieuw vergulden** van oude Spiegel- en Schilderijlijsten en **schoonmaken** van Gevlekte Gravures.

P. J. CRAMWINCKEL,
Hofleverancier.
Telephoon-Interc. No. 1059.
FABRIEK en KANTOOR
NIEUWE HAVEN 140.
Filiaal: PIET HEINSTRAAT 81.

HAAGSCHE MUZIEK-HANDEL HOFSPUI N°97.
ENDERLÉ en OOSTERVEEN HOFSPUI N°97.

Corsmit Brossois C°.

Wagenstraat 18
DEN HAAG.

Inrichting voor complete
Meubileering,
geschikt voor Indiëns Familie
van af

Salon
Huiskamer
Slaapkamer
Logeerkamer
Dienstbodekamer
Keuken
Gangen
} f 850,

Franco door geheel Nederland.

Prijscouranten, Teekeningen of Photo's gratis op aanvrage.

Verhuizingen door geheel Europa (onder garantie).

R. GLASTRA,

Bierstraat 5, Den Haag.
Attesten ter inzage van af 1888.
MANDEN en KISTEN gratis in bruikleen.
BERGPLAATS voor INBOEDELS.

COSTUMES NAAR MAAT,
Gegarandeerde Coupe.
Specialiteit in:
Gekleede Costumes,
Mantelcostumes,
Mantels,
F. W. von Gemmingen,
13 Anna Paulownaplein — Den Haag.
BLOUSES,
PEIGNOIRS,
Costuumrokken.
GROOTE KEUZE in:
Zwarte en Gekleurde JAPONSTOFFEN.

A. SCHARENBERG,

Hofleverancier.

IJskannen, IJslepeltjes en Schepjes
IJs- en Koelemmers.
Sambal-Schotels.
DEKSELS voor GLAZEN.
5½, 6½, 7½ en 8½ cM. middellijn.
VINGERKOMMETJES.
'S-Gravenhage, Hoogstraat 15.

Allan & Co.

Koninklijke Nederlandsche
Stoom-Meubelfabriek
Magazijnen ter Meubileering.
Meubelen,
Tapijten, Gordijnstoffen etc
DEN HAAG:
HOOGSTRAAT 16.
Rotterdam. **Utrecht.**

Het beste voedsel

is BROOD, wanneer het bereid wordt
van 1e kwaliteit grondstoffen.
Om daarvan zeker te kunnen zijn,
gebruike ieder, de producten van de

Zuid-Holl. Broodfabriek

WALDORPSTRAAT.

In December wordt 15 pCt. uitgekeerd, welk dividend gewaarborgd is.

Bijzonder wordt de aandacht gevestigd op ons allerwege beroemd
ZOET ROGGEBROOD.

Konink. Nederl. Mandenfabriek en Magazijnen
Firma W. F. VAN VLIET.

Serre-Meubelen en Decoratie.

NOORDEINDE 158.
Volières, Vogelkooien.
Lange Beestenmarkt 4-6, Den Haag.

B. DERKSEN,

Brood- en Beschuitfabriek
„De Oude Vette Hen",
OPGERICHT 1680.
8, OUDE MOLSTRAAT—DRIEHOEKJES 8,
's-Gravenhage.
Hofleverancier.
Gewoon- en Luxe Brood, Beschuit, Krentenbrood, enz.
Geregelde bezorging door alle wijken der Stad en Scheveningen.

Abonneert U op de

Bintang Hindia.

Geïllustreerd Tijdschrift voor den Inlander.

Abonnementsprijs f 3.— per jaar bij vooruitbetaling.
Iedere abonné ontvangt tot **1 Januari 1903** de nummers **gratis.**
DIT BLAD VERSCHIJNT ELKE VEERTIEN DAGEN.

De Haagsche Uitgevers-Maatschappij.
„HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG",
HAAGPOORT 4.

A. J. MESKER,

MEUBELFABRIKANT.
Hofspui 81, ***Telephoon No. 240,*** ***'s-Hage.***

Inrichting voor complete meubileeringen, zoowel in koop, als in huur.
Complete Ameublementen voor geheele huizen, boven- of benedenhuizen steeds voorradig.
PRIJZEN STERK CONCURREEREND.
Verhuurt mede Gemeubelde boven- en benedenhuizen.
GORDIJNEN. TAPIJTEN.

Lambert Waterreus,

Sumatrastraat 279, b/d Bankastraat, Den Haag.
TELEPHOON 317.

Ontvangen: Versche indische kruiden - kripiek melindjoe.
Manissan Boea-atap - assem - king kiet etc.
Atjar tjampoeradoek - djeroek nipis - temoe temoe.
Gandaria & Salak assien - Sirih - Samballans - Ketella etc.

SPIEGEL- en LIJSTENFABRIEK
J. F. BOON,

Prins Hendrikstraat 77. ***'s-Gravenhage.***
Specialiteit in het Ververgulden en het Repareeren van Lijsten.
Handel in Gravures en Schilderijen in Olieverf.
EXPORT naar INDIËN.

MAISON de BRODERIES et de DENTELLES.
Madlle P. Ch. HOEK,
8 BAZARSTRAAT 8, LA HAYE.
Grand choix. ***Prix modérés.***
Lingeries fines, Rideaux Suisses, Mouchoirs etc.
TROUSSEAUX et LAIJETTES.

Stoomvaart-Maatschappij

„ROTTERDAMSCHE LLOYD"

Maildienst tusschen Rotterdam en Nederlandsch-Indië
in verbinding met de diensten der
Koninklijke Paketvaart-Maatschappij

	van Rotterdam.	van Marseille.	te Port-Said.	te Padang.	te Batavia.
Salak	28 Juni	10 Juli	15 Juli	3 Aug.	5 Aug.
Lawoe	12 Juli	24 „	29 „	17 „	19 „
Ardjoeno	26 „	7 Aug.	12 Aug.	31 „	2 Sept.
Soembing	9 Aug.	21 „	26 „	14 Sept.	16 „
Goentoer *	23 „	4 Sept.	9 Sept.	28 Sept.	30 Sept.
Oengaran	6 Sept.	18 „	23 „	12 Oct.	14 Oct.
Gedé	20 „	2 Oct.	7 Oct.	27 „	29 „
Merapi	4 Oct.	16 „	21 „	10 Nov.	12 Nov.

* Dubbel schroefstoomschip. 1e klasse midscheeps. 2e klasse in de campagne.

De Hoofd-Agenten: **Ruys & Co.,** *Rotterdam.*
De Agenten: **Eijkensluyters & Tromp,** Anna Paulownastraat 1*d*, *'s-Hage.*

Vereeniging OOST en WEST
Afdeeling 's-Gravenhage.

Aan het **Bureau Heerengracht 4,** zijn van **10—12** en van **2—4** uur, inlichtingen te bekomen omtrent de volgende personen die werk zoeken.
Men kan die inlichtingen ook per brief vragen aan den Secretaris der 3de Commissie, den heer G. C. A. DE WITT, *de Perponcherstraat n°. 93.*

Een gep. Onderofficier O.-I. Leger voor incasseering, oppasser en huisbewaarder.

Een modiste die werk in Oost-Indië zoekt.

Een Dame die lessen geeft in Noorsch, Zweedsch, Duitsch en Italiaansch.

Drie jonge Dames voor Juffrouw van Gezelschap. Eene ook voor lectrice.

Een bekwame linnennaaister.

Gewezen Sergeant in W.-I. voor portier, looper of huisbewaarder; kan ook copieerwerk verrichten.

Twee jonge Dames die als Gouvernante of Bonne naar Indië willen.

Een gegageerd Onderofficier der Genietroepen zoekt een betrekking voor loopend beheer; schrijfwerk of eene eenvoudige administratie; ook kantoorwerk in die richting.

Eene dame voor 't les geven aan spraakgebrekkigen.

Een Dame les geven in teekenen en portretschilderen.

Een geroutineerd boekhouder 5 jaren als zoodanig in een hotel te Parijs werkzaam. Is tevens correspondent in de moderne talen. Uitmuntende referentiën.

Eene Dame voor pianoles.

Een heer, gewezen fabricatiechef suikerfabriek, met diploma machinistenschool, voor admin. betrekking.

Een Heer voor administratieve betrekking of magazijnmeester.

Een Heer voor Corrector aan eene drukkerij.

Drie Dames voor waarnemen van een huishouden en naar Indiën gaan.

Twee Dames om bejaarde dame gezelschap te houden.

Een Dame zoekt plaatsing als Stenograaf, ook voor les geven.

Een jonge Dame zoekt een t'huis zonder salaris bij eene dame om deze in de avonduren gezelschap te houden; kan in 4 talen voorlezen en maakt muziek.

Twee Dames om met eene familie op reis te gaan; waarvan de ééne Hollandsch, Duitsch, Fransch en Engelsch spreekt, hebben veel gereisd.

Eene Juffrouw voor Depôthoudster.

Een bekwaam machinist machine bankwerker voor plaatsing in Oost- of West-Indië.

Een gew. O.-I. ambt. voor adm. betrekking.

Eene Dame v/h maken van fijne handwerken.

Een Dame voor administratieve betrekking.

Twee jonge Meisjes en een jonge Weduwe om als kinderjuffrouw mede naar Indië te gaan.

De 's-Gravenhaagsche Boek- en Handelsdrukkerij voorheen Gebr. Giunta d'Albani,